

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju

Diplomski rad
„Profesionalni lopov“:
Komparacija Sutherlandove studije i studije slučaja iz
suvremene Hrvatske

Studentica: Elena Družeta

Mentorica: doc.dr.sc. Jana Vukić

Zagreb, studeni 2017.

SADRŽAJ:

1. Uvod.....	1
2. Ciljevi i svrha istraživanja.....	4
3. Teorijski okvir.....	4
4. Metodologija istraživanja.....	13
5. Rezultati istraživanja.....	17
5.1. Rezultati dubinskog intervjua s profesionalnim lopovom.....	17
5.2. Rezultati polustrukturiranog intervjua sa stručnjacima.....	24
6. Interpretacija rezultata istraživanja.....	27
7. Usporedba rezultata sa Sutherlandovom studijom o profesionalnim lopovima.....	37
8. Zaključak.....	43
9. Popis literature.....	47
10. Sažetak.....	49

1. UVOD

Kriminal, kao nekadašnja marginalna tema, danas je postao sveprisutan, rasprostranjen fenomen, umrežen u svojem djelovanju, funkcionalan kao druge legalne djelatnosti. Danas svjedočimo pojavi globalnog kriminala, novoj pojavi gdje „fleksibilna povezanost tih kriminalnih aktivnosti u međunarodnu mrežu čini bitnu crtu nove globalne ekonomske i društvene odnosno političke dinamike informacijskog doba“, koja u konačnici ima veliki utjecaj na cijelo društvo (Castells, 2003: 170). Takva je kaotična situacija razvila i nove mehanizme društvene reakcije i prihvaćanja kriminala, drugim riječima, normalizacije onoga što je od samih početaka sociologije nazvano anomijom. To je vidljivo iz sveprisutnih procesa korupcije, isprepletenosti politike, ekonomije i kriminala, a kao posljedica tih procesa pojavila se društvena ravnodušnost kao jedna od karakteristika modernog doba. Hrvatska, pod utjecajem procesa tranzicije i privatizacije, našla se u situaciji gdje je pojava klijentelističke i individualne korupcije¹ postala svakodnevna stvarnost, a u kojoj su neke kriminalne radnje suludo prihvatljive, druge neprimjereno osuđivane, sve po kriterijima elitističke moći. Drugim riječima, institucionalni okviri i vrijednosni konsenzus u potpunoj su oprečnosti i šalju se dvosmislene, neusklađene poruke. Upravo iz nedostataka socioloških radova koji propituju tu stvarnost, te interesa za taj fenomen u Hrvatskoj, u ovom diplomskom radu odlučili smo napraviti istraživanje o egzistiranju „profesije lopova“ u Hrvatskoj. Iako se radi o profesiji koja koristi isključivo kriminal za ostvarenje svojih ciljeva, postojanje, održavanje profesije i uspješnost u ostvarivanju njezinih ciljeva govori mnogo o društvu, društvenoj stvarnosti i modernom problemu prihvaćanja i normalizacije kriminala, kao i isprepletenosti kriminalnih aktivnosti u različitim društvenim strukturama. To ćemo istraživanje usporediti s istraživanjem Edwina H. Sutherlanda o profesionalnim lopovima iz 1937. godine. Inspiraciju smo pronašli u radovima čikaške škole urbane sociologije o delinkvenciji, a zadržali smo se na Sutherlandovoj studiji o profesionalnim lopovima. Odsjek za sociologiju na čikaškom sveučilištu, osnovan 1892.

---

¹ Individualnu ili klasičnu korupciju obilježava „niz međusobno nepovezanih nelegalnih ili paralegalnih transakcija“, dok je klijentelistička vezana uz „društvenu strukturu i obilježava je mreža odnosa kao „stabilna forma društvene organizacije“ u kojima se korupcija pojavljuje kao modus operandi“ (Štulhofer, 2000: 174).

godine, ostavio je za sobom mnoge studije, monografije i dokumente u kojima promišlja, istražuje i raspravlja o devijantnosti na nove načine, budući da je tada kriminal bio marginalna tema. Možemo reći kako do danas u sociologiji „ne prestaju biti aktualni oni autori koji su, prije početka 20. stoljeća ili na samom njegovom početku uočavali bitne društvene činjenice, procese i oblike“ (Perasović, 2001: 18). *The Professional Thief: by a Professional Thief* «Annotated and Interpreted by Edwin Hardin Sutherland» važna je Sutherlandova knjiga objavljena 1937. godine. Prva je to studija koja iscrpno govori o karakteristikama profesionalnih lopova, njihovom poslovnom i privatnom životu, pravilima, motivima, te odnosima prema zakonu i društvu. Njezina se važnost odražava u specifičnom tematskom, ali posebice u metodološkom pristupu budući da je napisana u suradnji sa kazivačem, profesionalnim lopovom sa “stažem“ od gotovo 30 godina, a sve na temelju njegove životne priče. Ona je klasik koji je uzdrmao postulate na kojima je kriminologija, kao disciplina, do tada počivala. Važna točka u Sutherlandovom radu o "profesionalnim lopovima" bila je skretanje pozornosti na ideju uspješnog kriminala s punim radnim vremenom, kao i na tzv. *socijalnu dezorganizaciju* tadašnjeg društva, čiji su utjecajni članovi u ključnim trenucima prešućivali takve aktivnosti u zamjenu za novac, te na taj način omogućili kriminalu nesmetano kretanje po američkim ulicama. Istraživanje nečega što se nije smatralo temom za istraživanje pokazalo je u svojim rezultatima mehanizme socijalizacije i profesionalizacije koji postoje unutar određene delinkventne grupe, a koji su vrlo slični onima s *ove* strane zakona. U tom smislu smatramo kako je ova tema relevantna za suvremeno proučavanje, te primjećujemo kako se sociologija kao disciplina postupno odmaknula od takvih tema.

Devijantnost, kao sociološki pojam i pojava, obuhvaća skup ponašanja koja nisu u skladu s dominantnim normama i vrijednostima u društvu koje su najšire prihvaćene, dok kriminalitet predstavlja najteže oblike negativnih društvenih pojava. Devijantnost je kulturno determinirana, a te kontinuirane mijene u kulturama, uvjetovane različitim društvenim, političkim, ekonomskim i ostalim procesima, čine područje devijantnosti jednim od najsloženijih socioloških područja. Upravo su društveni faktori (mikrosocijalni, institucionalni,

makrosocijalni) „krucijalni ne samo zato što su inherentni društvenoj prirodi ljudske vrste već zato što je zločin sam po sebi društven, ili točnije, antidruštven čin“ (Obradović 2014: 17). Carrabine i drugi (2004) ističu kako je zločin u potpunosti sociološki koncept koji ne postoji kao autonomni entitet, već je u cijelosti društveni konstrukt. Produbljuju to činjenicom kako je, osim kriminala, također koncept kriminalca društveno konstruiran i definiran od strane onih društvenih aktera koji definiraju određene radnje kao kaznena djela, dok druge ne. Konačno, kontrola zločina i kazne jednako su oblikovani društvenim utjecajima koji definiraju i kategoriziraju djela kao zločine, kao i razinu njihove prioriteta prema kojoj će biti procesuirani. Ostaje evidentno kako je društveni kontekst nastanka kriminala krucijalan za njegovo razumijevanje, a sociologija ga nerijetko prepušta kriminologiji, što smatramo da je nužno promijeniti u praksi. S obzirom na devijantnost kao društveni konstrukt, teorijska i empirijska vrijednost sociologije jedna je od glavnih vodilja u izučavanju mikrosocijalnih, institucionalnih i makrosocijalnih faktora i društvenih uvjeta u njezinu nastajanju, razvitku i prevenciji. Sociolozi nerijetko apeliraju na promjene u vrijednostima i strukturi društvenih institucija za uspješno rješavanje problema. Obzirom na zanimljive rezultate Sutherlandove studije, koji ukazuju na postojanje profesionalnih lopova kao organizirane grupe okupljene oko zajedničkih interesa, formirane u “profesiju“, te njihove povezanosti s kulturom i radom društvenih institucija, željeli smo provjeriti prisutnost navedenog u Hrvatskoj.

U našem se radu kvalitativnim metodama dubinskog i polustrukturiranog intervjua propituje postojanje profesionalnih lopova u suvremenoj Hrvatskoj, kao i osnovnih karakteristika te profesije, a dobivene rezultate usporedit ćemo sa zaključnim kategorijama Sutherlandove studije. Naš kazivač je bivši osuđenik za imovinski kriminal koji se dugo godina bavio profesionalnim krađama, a odabrani stručnjaci komentirali su navedeni fenomen analizirajući ga unutar suvremenog hrvatskog konteksta. Hrvatski kontekst izgradio se pod utjecajem procesa tranzicije, ekonomske krize te nezaposlenosti, prouzročivši nestabilnost vrijednosnog konsenzusa i moralnu krizu društva koje dovode određene oblike rada, ali i kriminala na vrlo neobičnu, polu-marginalnu i polu-prihvaljivu poziciju.

2. CILJEVI I SVRHA ISTRAŽIVANJA

Glavni cilj ovog istraživanja je istražiti primjenjivost Sutherlandovog koncepta profesionalnog lopova na suvremeni primjer, korištenjem kvalitativne metodologije što sličnije Sutherlandovoj, radi komparacije dobivenih rezultata i samog društvenog konteksta u kojemu se zadani fenomen istražuje. Cilj je također opisati obrasce kriminalnog ponašanja, razvoj i dinamiku profesionalnih lopova, prema primjeru "profesionalnog lopova" iz suvremenog hrvatskoga društvenog konteksta.

Svrha istraživanja je ukazati na sociološku relevantnost fenomena kriminala u suvremenom društvu, prvenstveno ukazivanjem na postojanja profesionalnih lopova u suvremenoj Hrvatskoj i prikazom osobnog iskustva "profesionalizacije" u navedenom kontekstu.

3. TEORIJSKI OKVIR RADA

Istraživanje o profesionalnim lopovima nalazi svoja teorijska uporišta na sociološkom odsjeku sveučilišta u Chicagu. Poseban karakter i specifičan pristup proučavanja društvene stvarnosti ostavio je neizbrisiv trag u konstrukciji sociološke misli, ali i sociologije kao struke (Čaldarović, 2012). 1892. godine na sveučilištu u Chicagu osnovan je prvi odjel za sociologiju na američkim sveučilištima. Tim se nazivom označavao skup teorijskih i praktičnih djelatnosti američkih sociologa koji su djelovali od osnutka škole do kraja tridesetih godina, kada je započela nova generacija, tzv. druga Čikaška škola sociologije te djelovala do sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Ipak se kao *Zlatno doba* smatra razdoblje djelovanja prve Čikaške sociološke škole, posebice u razdoblju od 1920.-1935. godine kada su nastale brojne studije i monografije koje predstavljaju najbolji odraz osnovnih postulata čikaške škole (Knežević, 2009). Čikaški istraživači bili su usmjereni na proučavanje veze između uspostavljenih i spontanih društvenih odnosa, s naglaskom na proučavanje marginaliziranih članova društva i dijelove grada gdje žive, te njihove reakcije na prilagodbu. Tako je grad za istraživače bio pravi socijalni laboratorij u kojem se čitav niz različitih pojava ili "paralelnih svjetova" ispreplitao, a predstavljao je osnovni organizam unutar kojeg se mogu proučavati urbani procesi i provoditi „prirodni eksperimenti u živom gradu“ (Čaldarović, 2012: 7). Plodno

tlo razvitka takve vrste teorijskog i metodološkog istraživanja bile su rane dvadesete i tridesete godine dvadesetog stoljeća u gradu Chicagu, budući da je od 1880. - 1930. broj stanovnika u tom gradu narastao s 550.000 stanovnika na 3,3 milijuna². Grad se, u relativno kratkom razdoblju, suočio sa velikim valom novodoseljenog stanovništva te su etnološka raznovrsnost i ostali društveni procesi postavili velike izazove pred njim. Zahvaljujući tome grad je postao mjesto s nepresušnim izvorima novih predmeta istraživanja- marginalnih, konfliktnih i devijantnih subjekata te njihovih odnosa. Različite tehnike obrade podataka postali su glavna vodilja za sve kasnije studije i monografije čikaških sociologa, te su „izbor nespecifičnih tema i metodoloških postupaka istraživanja, dugotrajnost provođenja istraživačkih poduhvata, nepragmatična orijentacija studija, odnosno želja da se studiranjem problem što više i dublje upozna, što će tek onda pružiti elemente za njegovo eventualno rješavanje“ bili njihovi glavni zahtjevi (Čaldarović, 2012: 157). Čikaški su istraživači bili i aktivni sudionici u promatranju, poticanju i razvoju društvenih procesa. Istraživački projekti studenata i profesora na sveučilištu bili su u izravnoj vezi s društvenom stvarnošću, stanovnicima i procesima koji su predmet njihovog interesa. Sociologiju su obogatili svojim pristupom proučavanja u kojem su se nastojali što više približiti akteru i njegovoj perspektivi, te su problemu pristupali bez krutih kategorija i bez moraliziranja oko toga što je “normalno“, a što nije (Perasović, 2001). Upravo je iz takvih postulata 1937. godine nastala studija Edwina H. Sutherlanda *The Professional Thief: by a Professional Thief* «Annotated and Interpreted by Edwin Hardin Sutherland» o marginalnoj i “nevidljivoj“ delinkventnoj supkulturi profesionalnih lopova. Knjiga je sociološki vrlo zanimljiv dokument, ne samo zbog intrigantne tematike i zaključaka, već i zbog specifične metodologije koja je pravi primjer utjecaja Čikaške škole urbane sociologije- knjiga je napisana od strane profesionalnog lopova, uz dodatak stručnih komentara i analiza Edwina Sutherlanda³. Prvi susret koji je bio ključan za nastanak ove monografije dogodio se 1932. godine

---

² Chicago je 1880. imao 550.000 stanovnika, 1900. 1,1 milijun, 1910. 1,6 milijuna, 1920. 2,7 milijuna i 1930. 3,3 milijuna stanovnika. (Mellor, 1977. u Čaldarović, 2012:14)

³ Većina autora ovu monografiju naziva Sutherlandovim djelom, iako je ona rezultat koautorstva kazivača Broadway Jonesa i istraživača Edwina Sutherlanda. Snodgrass (1973) smatra ovo samo jednim od mnogih primjera u kojem kriminolozi omalovažavaju glavni predmet svog istraživanja- osobu kriminalnog ponašanja.

kada je Sutherland upoznao Broadway Jonesa, zanimljivog, samouvjerenog i hvalisavog “čovjeka od povjerenja“. Jones, profesionalni lopov koji je više od 20 godina bio dio kriminalnog podzemlja, svojim je pričama o impresivnim kriminalnim djelima zaintrigirao Sutherlanda⁴. Njihovo je upoznavanje nekoliko godina kasnije rezultiralo ovom utjecajnom monografijom u kojoj je Sutherland za Jonesa odabrao pseudonim *Chic Conwell*.

Knjiga je niz godina smatrana najrelevantnijom na temu lopovstva kao profesije, te je dugo bila jedna od rijetkih studija koja je proizašla iz izravnog suradničkog odnosa i doprinosa osobe koja se sama bavi kriminalnim aktivnostima (Sondgrass, 1973). Knjiga je konceptualno podijeljena na dva djela; prvih osam poglavlja knjige napisano je od strane profesionalnog lopova, a uvod, interpretaciju te zaključak napisao je Sutherland. U osam poglavlja Jones je na vrlo opisan, osebujan i zanimljiv način zaokružio priču o životu profesionalnih lopova. Poglavlja su pokrila teme o profesiji, grupi, vrstama prevara, “popravljanju“ slučaja⁵, odnosu lopova prema zakonu i društvu, te njihovom društvenom i osobnom životu. Ova monografija opisuje način života, organizaciju, pravila grupe ljudi koji za život zarađuju određenim vrstama krađe i prevara. Jones daje otvoren i detaljan prikaz života u visoko organiziranom društvu profesionalnih lopova. Autori ne otkrivaju povijest i detalje iz privatnog života kazivača, već je to, kako i sam Sutherland (1937:v) kaže, „opis profesije lopova od strane jednog iskusnog lopova“. Sutherland je Jonesu za pisanje iskaza osigurao nisku tjednu plaću iz fonda Zajednice za društvena istraživanja sveučilišta u Chicagu (Popovski, 1984). Autor je želio na neki način potvrditi vjerodostojnost Jonesovih iskaza te minimizirati utjecaje subjektivnosti i moguće pristranosti svog kazivača. Iz tog je razloga njegov iskaz dao na čitanje četvorici profesionalnih lopova i dvojici detektiva koje je zamolio da napišu svoje komentare i primjedbe, a istovremeno s nekoliko lopova, policajaca i prodavača je usmeno razgovarao o knjizi (Popovski, 1984). Na temelju opisa priče o profesionalnoj karijeri, analize dokumenata, pisama i osobnih iskaza,

---

⁴ Encyclopedia of Criminology- Edwin H. Sutherland,
<http://cw.routledge.com/ref/criminology/sutherland.html>

⁵ „Popravljanje slučaja“- „fixing cases“- pojam kojim se označavao proces “spašavanja“ lopova iz problematične situacije koji je najčešće uključivao podmićivanje policajaca ili sudaca.

Sutherland je želio pružiti novi, detaljniji opis života profesionalnih lopova. Posebno su intrigantne činjenice koje saznajemo o važnim psihološkim i sociološkim trenutcima koji podupiru zločin i otvaraju prostor za njegovo počinjenje. Također, u knjizi se po prvi puta spominje koncept *diferencijalne asocijacije* kojoj je taj pojam definiran na nešto drugačiji način no što je kasnije tumačen⁶. Dvije godine nakon, Sutherland objavljuje cjelovitu teoriju diferencijalne asocijacije u trećem izdanju djela *Principles of criminology*, te je ponovno razrađuje 1947. u četvrtom izdanju iste knjige. Diferencijalnu asocijaciju opisuje kao koncept po kojem se kriminalno ponašanje uči kroz socijalnu interakciju s drugima u kojoj se usvajaju tzv. *definicije*⁷. Nadalje, navodi da se delikventno ponašanje kod osoba javlja kada se ona nalazi u okruženju u kojem je prihvaćeno više definicija koje pogoduju kršenju zakona nego definicija koje naginju poštivanju zakona (Hauman, 2011). Devijantnost je u tom smislu rezultat socijalizacije, usvajanja i učenja vrijednosti grupe koja prihvaća ona ponašanja koja *mainstream* kultura odbacuje (Zembroski, 2011). Teorija diferencijalne asocijacije danas se smatra jednom od najvažnijih teorijskih tradicija u objašnjenjima učenja devijantnosti. U tom smislu, ova je knjiga važan sociološki dokument koji svojom tematikom, a posebice metodologijom, s obzirom na vrijeme u kojem je nastala, ide korak dalje kako bi se razumio i objasnio postanak, razvoj, održavanje, dinamika i obrasci kriminalnog ponašanja profesionalnih lopova. Iz navedenih razloga „ova je studija u izvjesnom smislu najbolji reprezentant Čikaške škole s obzirom na bizarnost teme i izbor metodologije, što je istodobno čini najmanje tipičnom studijom iz područja klasične urbane sociologije“ (Čaldarović, 2012: 157). Ipak, prilikom objavljivanja knjige Sutherland je naglasio da ovu studiju, njezine hipoteze, interpretacije i zaključke ne treba uzimati kao kompletan i konačan opis ili objašnjenje ove profesije. Predložio je da se ona koristi isključivo kao

---

⁶ U monografiji je profesionalnu krađu Sutherland definirao kao proizvod diferencijalne asocijacije, ili točnije, društvenih kontakata i međusobne interakcije, ali ne i kao mrežu iskustva pomoću koje pojedinac uči i ulazi u delikventnu skupinu. Za njega je pojam „diferencijalna asocijacija“ prvotno označavao segregaciju te društvene skupine od ostatka svijeta i njihove osobne veze unutar udruženja (Sondgrass, 1973). Iako to tada nije nazvano diferencijalnom asocijacijom, koncept učenja i usvajanja vještina kao preduvjeta za ulazak u kriminalnu grupu, tamo je po prvi puta teoretiziran i problematiziran.

⁷ Definicije, kako ih je Sutherland nazvao, obuhvaćaju bilo koje vrste informacija koje bi mogle utjecati na usmjerenost u kriminalu, a mogu uključivati od konceptata, stavova sve do opravdanja za tehničko znanje potrebno za počinjenje kaznenog djela.

osnova za daljnja istraživanja ovog fenomena, u nadi da će istraživačima pomoći u orijentaciji i definiciji problema (Sutherland, 1937: ix). Vasoli i Terizola (u Gerber, 2015: 133) napominju kako „jedva da se može otvoriti moderni kriminološki tekst koji, barem na neki način, ne odaje počast Conwellovim fascinantnim uspomenuama te Sutherlandovim bilješkama i interpretativnim dodacima“. Autori, osim što su zakoračili u nedostupno područje kriminalnog podzemlja, pokazali su dinamiku i karakteristike lopovske profesije, srušili sliku o kriminalcima kao nenormalnim i inferiornim, te otkrili rasprostranjenost i ukorijenjenost profesionalnog zločina u društvenom poretku - činjenicu da su profesionalni lopovi imali svoje tajne saveze s pripadnicima “stvarnog“ svijeta, ni manje ni više nego s agentima državne sigurnosti i pravde (Sondgrass, 1973). Na samom početku svojeg iskaza Jones je definirao profesionalnog lopova:

„Onaj tko krađe profesionalno- krađe su mu redoviti, svakodnevni posao u koji ulaže svoje vrijeme i energiju; svaki svoj čin pažljivo planira (odabir i osiguravanje mjesta, plan bijega, odlaganje ukradenoga, opcija “popravljanja“ slučaja i slično); posjeduje tehnička znanja i vještine te koristi posebne metode koje ih razlikuju od ostalih kriminalaca i koje nisu nasilne (najvažnija je sposobnost manipuliranja ljudima, pristup, oštroumnost, “fasada“, dar govora); njegov posao zahtjeva nomadski stil života jer se najčešće “operira“ po različitim gradovima i državama; osim toga zajednička im je duhovna srodnost, poznanstva, suosjećanje, razumijevanje, dogovori, pravila i kodovi ponašanja te jezik.“
(Sutherland, 1937: 3-4).

Sutherland je interpretacijom Jonesovih iskaza želio formirati znanstveni kontekst knjige. Analizirajući Jonesove iskaze, razne dokumente i pisma, te komentare drugih lopova i detektiva, definirao je sljedeće glavne karakteristike profesije lopova: složene tehničke vještine, status, konsenzus, diferencijalna asocijacija, te organizacija.

Složene tehničke vještine

Osoba koja je profesionalni lopov mora posjedovati složene sposobnosti i vještine potrebne za uspješno obavljanje posla, baš kao što to moraju i doktori, odvjetnici, zidari i ostali “profesionalci“ u svom zanimanju. Te tehnike su razvijene kako bi se uspješno isplaniralo i izvršilo djelo, distribuiralo ukradene stvari, osiguralo “popravljanje slučaja“ u slučaju uhićenja, te kako bi lopov

uvijek držao kontrolu nad bilo kojom mogućom situacijom koja ne ide planiranim tokom budući da je nepredvidivost svojstvena ovoj profesiji. Glavni aduti su um, komunikacijske sposobnosti i „fasada“ (lice). Ove se tehnike postižu jedino učenjem i suradnjom sa drugim profesionalcima, one su zapravo univerzalna priprema za sve neprilike i probleme s kojima se u životu i radu može susresti profesionalni lopov. (Sutherland, 1937: 197-200)

Status profesionalnih lopova

Profesionalni lopov, baš kao i svaki poslovni čovjek, uživa svoj status⁸. Status se temelji na tehničkim vještinama, vezama, moći, manirima, financijskom statusu, vanjskim izgledom te širinom znanja. Kakav status netko ima može se vidjeti u stavu drugih kriminalaca prema njemu, policije, suda ili novina. Profesionalci su prezirni prema amaterima i svima onima koji se ne koriste “ispravnim“ metodama krađa, te vole za sebe reći da oni to obavljaju na više „umjetnički način“. Iz takvih razloga, njihova čast biva upitna ako su viđeni u društvu sa amaterima, zato izbjegavaju susrete i komunikaciju sa njima. (Sutherland, 1937: 200-202)

Profesija kao konsenzus

Da bi profesija opstala, unutar grupe mora postojati opća suglasnost. Kod lopova, ona predstavlja kompleks zajedničkih i dijeljenih osjećaja. Zahvaljujući zajedničkoj pozadini iskustava, profesionalci imaju slične reakcije na specifične događaje što im omogućuje uspješno djelovanje. Sutherland je to nazvao „klinička intuicija“ i usporedio sa sličnim reakcijama doktora na pacijenta, odvjetnika na porotu i lopova na žrtvu. Lopovi tako mogu raditi sinkronizirano, bez puno nesuglasica, neodobravanja ili neslaganja, jer posjeduju zajedničke i slične stavove, kulminirajući u zajedničkom odnosu i reakciji na zakon koji je njihov zajednički neprijatelj. Iz tog konsenzusa proizlaze i razvijaju se kodovi ponašanja, lojalnost i spremnost na pružanje pomoći “kolegi“. Najvećim prekršajem smatra se izdaja, tzv. “drukanje“, “pričanje“. Profesionalni lopovi smatraju da su oni manje od drugih kriminalaca skloni izdaji, te će radije

---

⁸ Status označava da profesionalni lopovi, kao i drugi stručnjaci, nastoje postići određeni ugled i položaj među svojim „kolegama“. Status se gradi na tehničkim vještinama, financijskoj situaciji, socijalnim kontaktima, utjecaju i navikama koje se kristaliziraju kao profesionalni ponos. (Aromaa 1983. u Junninen, 2008: 489).

izdržavati kaznu nego “drukati“ - nanijeli bi sebi veliku štetu (gubitak prestiža, nemogućnost pronalaska partnera, osveta od strane ostalih profesionalaca za neoprostiv čin), te im stečena lojalnost i identifikacija s drugim pripadnicima profesije to ne dozvoljava. Sustav vrijednosti koji proizlazi iz konsenzusa je čvrst i podržava pojedince u razvoju kriminalne karijere - društveno priznanje unutar grupe donosi im osjećaj sigurnosti. Zahvaljujući snažnom konsenzusu, lopov kada izađe iz zatvora ima svoju grupu ljudi kojoj se ponovno priključuje, nastavlja svoj rad i potvrđuje svoju socijalnu egzistenciju - ulazi u dobro poznatu kulturu i vrijednosti. U tom smislu, ponovno izostaje integracija u šire društvo. (Sutherland, 1937: 200-206)

Diferencijalna asocijacija

Diferencijalna asocijacija svojstvena je svim grupama, pa tako i njima. Profesionalni lopovi dio su podzemlja i u tom smislu odvojeni su od ostatka društva te je vrlo teško stupiti u takvu zajednicu “izvana“. Iako su kao dio podzemlja odvojeni od društva, oni žive i usred društvenih zbivanja, blisko su povezani sa društvom i kao takvi često jako dobro prilagođeni. Potencijalne žrtve, prijatelji koji nisu kriminalci, ali i veze s osobama ili društvenim institucijama (u smislu suradnje s policijom i sudovima koji su pod nadležnosti vladajućih političkih sila), čine ga djelom društvenog poretka. U tom smislu, Sutherland se nadovezuje na političku mašinu koja vlada američkim društvom i koja je kao takva sklona predatorskim aktivnostima, baš kao i lopovi. Zbog tog zajedničkog interesa, njihova je suradnja česta kako bi obje strane postigle višestruke koristi. Profesionalac, iako pripadnik podzemlja, podložan je utjecajima dominantnih vrijednosti američke kulture. Čak štoviše, njegov interes prema novcu i svemu onom što si njime može kupiti, kao i na što je sve spreman da si osigura “lagane pare“, uklapaju se upravo u obrasce modernog života (Sutherland, 1937: 206-209).

Organizacija profesionalnih lopova

Profesionalni lopovi djeluju u organiziranom sustavu uzajamnog djelovanja i jedinstva njegovih članova. Ta profesija posjeduje karakteristike organiziranog sustava budući da ima svoj jezik, povijest, zakone, tradiciju i običaje, veze, te specijalizirane metode i tehnike. Prethodno opisane tehnike, status, konsenzus i

diferencijalna asocijacija, zajedno sa znanjem koje je zajedničko vlasništvo profesije, čine ovu supkulturu svojevrsnom organizacijom. Znanje je vrlo važno, dijeli se među članovima i sve su aktivnosti usmjerene prema zajedničkom znanju. U tom smislu, profesionalni lopov postaje se jedino kada je osoba prepoznata i priznata od strane drugih profesionalaca. To uključuje dva kontinuirana procesa - selekciju i mentorstvo (koje se daje samo nekolicini iz selekcije). Kontakt se najčešće dogodi u zatvoru ili na frekventnim mjestima na kojima se lopovi kreću. Profesionalci su uvijek vrlo atraktivni ljudi, zanimljivi okolini, posjeduju široko iskustvo, dobro poznaju ljudsku prirodu, imaju zanimljivu komunikaciju, imaju moć i vole trošiti novac. Kada se proces selekcije završi, pojedinci dobivaju verbalne upute i manje zadatke koji postaju sve veći i češći ukoliko se dobro izvode. Kroz probni period, osoba se upoznaje sa pravilima i standardima profesije te iskustvom stječe „smisao za krađu“. Njihove su akcije osmišljene da minimaliziraju opasnost, svjesno izbjegavajući rizične krađe i publicitet. Tako se služe: iznudama homoseksualaca⁹ ili poreznih varalica (budući da su same žrtve kršitelji zakona i ne mogu ih prijaviti policiji); „*confidence game*“ koje se mogu dogoditi samo onda ako žrtve uđu u dogovor sa lopovom da prevare treću stranu; džeparenje prilikom kojeg su jako male šanse za kaznu (budući da pravna pravila o dokazima čine gotovo nemoguće osuditi džeparoša); krađe odjeće po trgovinama („šaner¹⁰“) koje minimalizira mogućnost uhićenja profesionalaca jer su dućani nerijetko skloni legitimne kupce optužiti za krađu. Uz sve to, akcije su izvedene vrlo profesionalno. Treningom i iskustvom razvijaju bolje metode i sposobnost kontroliranja svake situacije, a specijalizirani su za manipulaciju ljudima zbog čega i imaju dobre rezultate. Upravo zbog promišljanja o svim mogućim ishodima, profesionalcima je bitno da uvijek imaju opciju „popravljanja slučaja“. To postižu sami u dogovoru sa žrtvom ili osiguravanjem „pomoći“ od strane korumpiranih javnih dužnosnika (Sutherland, 1937:209-228).

Mnoge sociološke rasprave o delikvenciji i zločinu zauzimaju funkcionalističku perspektivu koja objašnjava snagu društvenih sila u kontekstu proučavanja devijantnosti i nužnost njenog postojanja za (donekle) skladno

---

⁹ Tada je homoseksualizam u Americi bio zakonom zabranjen pa su žrtve bile primorane „popustiti“ lopovima.

¹⁰ „Šaner“ je kolokvijalni naziv za lopova specijaliziranog za krađu po dućanima.

funkcioniranje društva. Anomija, pojam kojim ćemo se služiti u našem istraživanju, prvi je upotrijebio sociolog E. Durkheim, koji je predviđao da će društvo, s obzirom na sve veću podjelu rada s jedne strane te sve veće propadanje moralnog poretka društva s druge, doživjeti svojevrsni „slom“ (Zembroski, 2011). Prema funkcionalističkoj teoriji, pojedinac svoje moralne potrebe, socijalne želje i strasti, rijetko može sam kontrolirati, već ih u kontroli drži kolektivni poredak koji definira ciljeve prema kojima ljudi oblikuju svoje ponašanje (Perasović, 2001). Drugim riječima, uz slabljenje tradicionalnih norma u modernim društvima koje ne zamjenjuju nove, društvo počne gubiti jasne standarde o tome kako se ponašati i koja pravila slijediti, tradicija gubi svoj autoritet, te postaje nemoguće usmjeravati i kontrolirati društvo. Takvo stanje dovodi do rasta nediscipliniranih ljudskih strasti i oni počinju pribjegavati različitim oblicima ponašanja. Stanje deregulacije, gubljenja zajedničkih vrijednosti i normi, naziva se anomija. U tom smislu, devijantni i kriminalni aktovi definiraju se kao narušavanje kolektivnih osjećaja naroda koje je posljedica sve izglednijeg gubljenja društvenih normi i nestanka solidarnosti među ljudima. Merton je, razvijajući teoriju anomije, pokušao njezin nastanak objasniti kroz pritisak koji pojedinac osjeća kada ne može zadovoljiti postavljene društvene norme, ili točnije, „kada kulturne vrijednosti postavljaju zajedničke ciljeve uspjeha za širu populaciju, a društvena struktura rigorozno ograničava ili u potpunosti zatvara pristupe dopuštenim načinima njihova ostvarenja, tada devijantno ponašanje slijedi na širem društvenom planu“ (Perasović, 2001:36). S druge strane, interakcionistički pristup proučavanja devijantnosti koji je svoje mjesto pronašao i u Sutherlandovim radovima, pomiče svoju analizu s devijantnih osoba na sustav socijalne kontrole. Socijalni proces i društvena reakcija u njihovom su fokusu, jer društvo identificira i selektira delinkvente. Možemo reći da je s interakcionističkog gledišta definicija devijantnosti zapravo ishod dogovora samog aktera o definiciji devijantnosti. Interakcionisti u fokus stavljaju moć pojedinca ili grupe da etiketiraju i stigmatiziraju druge, nemoćnije skupine. Howard S. Becker, predstavnik teorije etiketiranja, smatra da se devijantnost nikada ne bi trebala proučavati kao datost, već se treba propitivati raznovrsnost društava i različitost njihovih karakteristika između kojih potpuni konsenzus o “pravilnom“ ponašanju jednostavno nije moguć (Perasović, 2001). Upravo nam

interakcionistička perspektiva u proučavanju omogućuje da uočimo snažnu ulogu moći u društvu, njezinu distribuciju i sposobnost nametanja pravila. S obzirom na činjenicu da je kriminal društveni konstrukt, koji se ne može proučavati kao zasebni entitet, nužno je pažnju posvetiti onim mikrosocijalnim i makrosocijalnim faktorima, koji su zajedno s institucionalnim krucijalni za proučavanje fenomena devijantnosti.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za potrebe pisanja ovoga rada proveli smo kvalitativno istraživanje u kojem smo podatke prikupljali metodom intervjua. Provedeni su dubinski (nestrukturirani narativni) intervjui s profesionalnim lopovom, te polustrukturirani intervjui sa socijalnim pedagogom, kriminalističkim inspektorom, sociologom te kriminologom i sociologom. Polustrukturirani intervjui sa stručnjacima služit će nam da upotpunimo sliku o tom fenomenu u Hrvatskoj. Lopovska, sociološka, kriminološka i kriminalistička perspektiva omogućit će nam obuhvatniju analizu navedenog fenomena, uzimajući u obzir, osim počiniteljeve perspektive, društveni kontekst koji uvjetuje kriminalnu kulturu i njezinu normalizaciju, kao i informacije o prisutnosti fenomena iz prakse. Istraživanje smo provodili u razdoblju od svibnja do rujna 2017. Nakon provedenih intervjua, napravili smo komparaciju Sutherlandovih nalaza i nalaza istraživanja provedenog u svrhu izrade ovog diplomskog rada.

U našem istraživanju sudjelovao je jedan kazivač, te četiri odabrana stručnjaka koji su relevantni komentirati proučavani fenomen. Dubinski intervjui proveli smo s kazivačem koji je bivši osuđenik za imovinske delikte, bogat specifičnim informacijama temeljenim na vlastitom kriminalnom iskustvu. Odabrani slučaj reprezentativan je za fenomen koji istražujemo, a nastojat ćemo ga interpretirati unutar konteksta suvremenog hrvatskog okruženja. S kazivačem smo proveli 3 dubinska intervjua u kojima smo podatke prikupljali metodom *životne priče*. Kazivača smo zamolili da ispriča svoju osobnu priču o odrastanju i razvoju kriminalne karijere. Intervjue smo provodili u razdoblju od svibnja do srpnja. Prosječno vrijeme trajanja intervjua bilo je 90 minuta. Kazivaču je dodijeljeno kodno ime. Iako je istraživanje temeljeno samo na jednom slučaju, rezultati će poslužiti u najmanju ruku kao ilustrativan primjer

suvremenog profesionalnog lopova u Hrvatskoj. Kako bi upotpunili nalaze našeg istraživanja, proveli smo 4 polustrukturirana intervjua s nekoliko odabranih stručnjaka - 1 socijalni pedagog, 1 kriminalist, 1 kriminolog i sociolog, te 1 sociolog. Stručnjaci su odabrani prigodno, s kriterijem posjedovanja izravnog iskustva rada ili znanja o imovinskim deliktima, delinkvenciji ili suvremenoj društvenoj stvarnosti u Hrvatskoj, te su u tom smislu relevantni komentirati navedeni fenomen. Sa svakim pojedinim stručnjakom napravili smo po jedan intervju, s prosječnim trajanjem od 45 minuta. Kroz intervjue s bivšim osuđenikom za imovinski kriminal, kriminalističkim inspektorom, socijalnim pedagogom, kriminologom i sociologom željeli smo provjeriti da li u Hrvatskoj postoje profesionalni počinitelji imovinskih delikata, kao i njihova donekle strukturirana organizacija koju u ovom istraživanju nazivamo profesijom. Korištenje navedenih metoda omogućilo nam je bolje razumijevanje problema te nam je pomoglo u provjeri ili stvaranju određenih kategorija ili tipologija koje se odnose na specifičnost ove društvene pojave (Tkalac Verčić et al, 2014).

Rezultate prikupljenih podataka analizirali smo u formi transkripata. Nakon toga proveli smo tematsku analizu, kodirali podatke, obradom formirali i analizirali osnovne tematske cjeline i kategorije, te naposljetku dobivene rezultate usporedili sa Sutherlandovim zaključcima. Interpretacijom svih prikupljenih podataka dobili smo jasniju sliku o postojanju i funkcioniranju profesije lopova u Hrvatskoj te utvrdili relevantnost rezultata Sutherlandove studije na primjeru lopova iz suvremenog Hrvatskog konteksta.

U radu smo postavili sljedeća istraživačka pitanja na koja smo istraživanjem nastojali odgovoriti: Postoji li "profesionalni lopov" u Hrvatskoj?; Što je "profesionalni lopov" u Hrvatskoj i koje su njegove glavne karakteristike?; Kakav je njegov odnos s drugim lopovima i prema ostatku društva?; Mogu li se Sutherlandove kategorije primijeniti na slučaju iz suvremene Hrvatske?

Ograničenja i izazovi

Prilikom provedbe ovog istraživanja susreli smo se s određenim izazovima, ali i ograničenjima koja su se provlačila kroz samu provedbu. Inicijalna ideja ovog istraživanja bila je približiti se što je više moguće Sutherlandovoj

metodologiji kako bi napravili što bolju komparaciju. Primarni nacrt istraživanja sadržavao je intervju sa stručnjacima koji uključuju komentiranje izabranih autoriziranih dijelova transkripata intervjua s našim kazivačem. Na taj način bi stručnjaci mogli vidjeti izvorne informacije profesionalnog lopova i njihove formulacije, te usmjeriti svoje komentare na konkretan slučaj koji proučavamo. Iako je kazivač isprva bio zainteresiran za to, nakon dužeg promišljanja ipak nije pristao, a kao razlog navodi vlastitu sigurnost. Smatrao je da bi ga takav potez mogao izložiti dodatnoj opasnosti, što smo mi u potpunosti ispoštovali. Tako intervjui sa stručnjacima nisu ispunili svoj puni potencijal, a rad je zauzeo nešto drugačiju dimenziju u razvoju. U tom smislu, nismo imali mogućnost provjeriti vjerodostojnost iskaza kazivača, kao što je to Sutherland učinio u svojoj studiji i usmjeriti se na potpunu analizu tog pojedinačnog slučaja, pa su se komentari stručnjaka usmjerili k općenitijem osvrtu istraživanih fenomena.

Tema koju smo obrađivali u ovom radu može se kategorizirati kao nesvakidašnja, marginalna i posve osjetljiva tematika, što je i zahtijevalo specifičan i oprezan pristup samom istraživanju. Kada kažemo oprezan, mislimo na dobro razrađen i jasno definiran proces pristupa kazivaču, prikupljanja informacija, obrade i prezentacije istih. Kvalitativna istraživanja u društvenim znanostima zahtijevaju određene bihevioralne vještine od istraživača koje mogu imati značajniju ulogu kod istraživanja osjetljivih fenomena. Iako je proces pristupa samom kazivaču bio donekle olakšan zbog osobnog poznanstva istraživačice i kazivača, nije bilo jednostavno uspostaviti odgovarajući etički okvir budući da se radi o kriminalu i djelima koji krše hrvatski kazneni zakon. Poseban se oprez u tom smislu morao usmjeriti na uspostavljanje pravila kojima ćemo se voditi u istraživanju¹¹. Iako se radi o kriminalu i kršenju zakona, smatramo kako bi za potrebe istraživanja trebalo istraživačima omogućiti njihovu nesmetanu provedbu, bez ograničenja, u znanstvene svrhe. Naš je kazivač bio osuđen za imovinski kriminal, a svoju je kaznu odslužio. Prije provođenja intervjua, kazivača smo obavijestili pismeno

---

¹¹ Povjerenstvo Odsjeka za sociologiju za ocjenu etičnosti istraživanja izdalo je dopusnicu za provedbu ovog istraživanja. Proces dobivanja dopusnice trajao je 3 mjeseca. Dugo se raspravljalo oko pristupa samoj temi, prilagođavao se nacrt i prijavnica istraživanja kako bi se minimalizirale moguće opasnosti i maksimalizirala zaštita kazivača. To je odužilo proces realizacije istraživanja, kao i njegovog objavljivanja.

o predmetu i svrsi istraživanja, o načinu na koji će se prikupljeni podaci koristiti, njihovoj pohrani. Kazivaču smo osigurali pisanu potvrdu o korištenju dobivenih podataka isključivo za potrebe pisanja ovog diplomskog rada, te mogućeg pisanja znanstvenog rada na ovu temu. Budući da je u pitanju vrlo osjetljiva tema, temeljito i odgovorno smo pristupili obrazloženju o povjerljivosti podataka i zaštiti anonimnosti, te smo o tome kazivaču uručili pisanu potvrdu kojom se istraživačica obvezuje na poštivanje istog, potpisanu s njezine strane. Kazivača smo zamolili da ne spominje konkretna kaznena djela, već da svoje priče usmjeri na opis uobičajenih postupaka kojim se služe profesionalni lopovi. Kazivač je bio informiran o pravu na prekid sudjelovanja u istraživanju, u bilo kojem trenutku, bez ikakvih posljedica. Pisanom potvrdom smo se obvezali kako ni na koji način prilikom prikupljanja podataka, niti u transkriptima, niti u diplomskome radu, neće biti zabilježeni i prezentirani oni podaci u radu koji bi mogli u bilo kojem smislu identificirati kazivača. Kazivača smo zamolili da tijekom razgovora ne spominje imena, nadimke, lokacije, novčani iznosi i drugi povjerljivi podaci, posebice oni vezani za druge osobe. Sve uvjete u kojima su intervju bili provedeni, kao što su vrijeme i mjesto, dogovorili smo u suradnji s kazivačem. Istraživačica je garantirala svojim potpisom da neće biti drugih osoba prisutnih u prostoriji prilikom provođenja intervjua. Iako je kazivač dao pristanak da se intervjui snimaju, s obzirom na visoku osjetljivost iskaza, dogovoreno je da se originalni audio zapis kazivača nakon prebacivanja na osobno računalo odmah izbriše s uređaja, a transkripti naprave u najkraćem mogućem roku, nakon čega smo audio snimke intervjua s kazivačem u dogovoru s mentoricom uništili. Izazove oko zaštite anonimnosti ozbiljno smo shvatili, te smo s tim u skladu postupali tijekom cijelog istraživanja. Smatramo da su nalazi ovakvih istraživanja, u kojima se propituje „škakljiva“ problematika, vrlo vrijedni za znanost te da treba sačuvati što je moguće više podataka i iskoristiti pristanak kazivača na dijeljenje tako osjetljivih i pouzdanih informacija u znanstvene svrhe.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

5.1. Rezultati dubinskog intervjua

Rezultate dubinskog intervjua koje smo dobili korištenjem metode *životne priče* našeg kazivača prikazat ćemo kroz kronološku tematsku analizu, a

obuhvaćat će sljedeće tematske cjeline: odrastanje, zatvor, profesionalizacija te odnos prema profesiji i širem društvu. Rezultati će u nastavku biti navedeni kao teme ilustrirane izabranim dijelovima transkripta dubinskog intervjua s profesionalnim lopovom.

Odrastanje

U ovoj tematskoj kategoriji prikazani su dijelovi iz ranog života kazivača, odrastanje u nestabilnoj obitelji, alkoholizam, česte nasilne scene, izostanak roditeljske kontrole, boravak u odgojnoj instituciji popravnog doma u dobi od 12 do 14 godina, snalaženje, gnjev, te maloljetnička delinkvencija i formiranje kriminalne volje.

„Dijete sam rastavljenih roditelja. Tako da sam počeo koristiti to što se dešavalo između roditelja i počeo šta više izbjivati od doma i svo vrijeme provodio vani, na ulici. Tako sam bio dio društva di se svašta radilo.“

„Nastavnici u školi su točno znali po mom ponašanju kad mi je tata pijan, a kad trijezan.“

„Mama je rekla da ona više ne može sama, da joj oduzimam jako puno snage a da ima i još jedno dijete koje treba izvesti na pravi put. Tako se odlučilo, u dogovoru sa socijalnom radnicom, da ja odem u popravni dom.“

„Dom mi je bio teži nego zatvor. Tamo sam bio mlađi, divlji, htio sam biti vani i sve, a nisam smio nigdje. Tako i drugi svi dečki. Mala tempirana bomba na odjelu. Svako toliko nešto eskalira, tuče, svađe, krađe. U tim godinama djeca još nisu dosegla onu neku osnovu u razmišljanju i ponašanju, onda se baš moraš doslovno izborit za sebe, na svakakve načine, doslovno, da bi opstao.“

„Pa...iskreno nije mi bio baš bed dok bi to tada radio jer sam se osjećao kao dijete koje je u domu, dijete koje nema... A htio sam i pušit cigare, htio sam imati patike, htio sam ovo, pa ono, a ništa od toga nisam imao. I onda sam se na taj način počeo snalaziti. Tako mi se to sviđjelo, vidio sam da mogu tako, i to je počelo ići iz sve većeg u veće...“

„...ali uvijek sam bio ja taj koji je to potencirao.“

„Isticao sam se uvijek jer sam među svojim ja uvijek zarađivao dobro, ovi moji su bili uvijek znani kao mlađi i nisu mogli doći svugdje a ja sam mogao di god. I ulazit u diskoteke, i vamo i tamo, znali su me ljudi. I na taj način sam uvijek štipkao svugdje, stariji su me prepoznali.“

„Onda sam počeo te aute, po njima operirat, ovo ono. Onda sam dobio ponudu od jednog čovjeka da švercam ljude preko granice, pa sam to radio neko vrijeme. Bio sam pun para u srednjoj školi. I tako... onda sam se nešto sitno

bavio s drogom. Baš sam se uhvatio da ću je prodavat. Znao sam prodat dosta droge na dan. To bi ja i prijatelj platili 1000 eura i zaradili bi svaki još po 1000. I onda je taj prijatelj pao s motora, trajno se ozlijedio i nikad više u životu nisam ništa s drogom radio.“

„Razmišljao bi ja o tome šta ću napraviti, koje su posljedice i to, ali nikad nisam dosegao u razmišljanju tu razinu da me nešto spriječi, jer je tu bio prejak adrenalin, mene je to palilo na neki način. A tek kasnije, kad bi već sve bilo gotovo, kad sam to nešto napravio bi mi došlo u glavu sve, i moguće posljedice, i osjećaj krivnje...“

Zatvor

U ovom djelu prikazan je boravak u zatvoru koji se iskorištava za proces formiranja kasnije specijalizacije i profesionalizacije, mjesto prikupljanja znanja o poslu i zakonima, te stvaranje kontakata i veza za budući “posao“.

„Tamo uvijek upознаš te starije kriminalce“

„Ja sam kroz život naučio te sve zakone koji su me kačili, a posebno u zatvoru. Tamo imaš vremena, slušaš tuđa iskustva na sudu, učiš zakone, pripremaš si obranu i tako svašta...“

„Pa sam čuo neke priče po zatvoru, čuo bi i svako toliko nešto od nekih ljudi vani, i tako sam ja skupljao informacije jer me to jako zanimalo. Kao klinac, prvi sef sam odnio, pa sam kasnije saznao neke fore, skužio šta sam radio krivo, i tako mic po mic, učiš se. Kad sam uzeo prvi vidio sam da ide. Pa drugi, pa treći, četvrti...pa sam vidio da to sve bolje i bolje otvaram (smijeh).““

„...u zatvoru sam se sve skupa jako dobro snalazio i unutra sam naučio neke prave stvari, što se tiče tog posla.“

...saznao sam za te neke stvari di se mogu nabaviti i kupiti, što se tiče tog alata. Za to nije nitko ovdje znao.

Profesionalizacija

Tematska cjelina profesionalizacije obuhvaća razdoblje nakon izlaska iz zatvora i opisuje procese profesionalizacije, kao što su specifičan izbor žrtava s nezakonito stečenim novcem, procesi dolaska do informacija koji se odvijaju različitim okolnim putovima kako bi se minimalizirala sumnja, specifične narudžbe političara za izvršenje kaznenih djela, detaljno poznavanje zakona i

„igra“ sa njegovom interpretacijom, status profesionalaca i pravila grupe, konsenzus među pripadnicima lopovske profesije, te opis potrebnih vještina.

Specijalizacija- žrtve, informacije, suradnja

„I onda nakon toga (zatvora), tu ja izlazim i nastupam... (smijeh). A poslije toga sam počeo baš pucat na prave stvari. Mislim, di bi se uzimala dobra lova...“

„...onda sam počeo raditi s tom opremom, ciljao sam samo te koji su dobrostojeći.“

„Ja neću ukrasti svakome i od svakoga. Kad uzmem nekoj korumpiranoj njuški, moj moral se diže.“

„E onda sam počeo pratiti ljude koji se bave građevinskim poslovima, imaju firme, i koji se bave nekim mutnim poslovima, za koje sam znao da bi mogli imati crnu lovu jer najviše sam volio ukrasti njima baš tu crnu lovu jer sam znao da onda ne bi mogli prijaviti policiji.“

„Tipa iz novina se čitaju, gledaju financijske rubrike, poslovi. Recimo počinju se izvršavati neki radovi. Gleda se tko su investitori, tko izvršitelji radova, tko je ovo, tko je ono. Onda se oni počinju obilaziti.“

„(...) Ili bi gledao da se preko određenih ljudi ubacim direktno među njih, kako bi saznao dodatne informacije. Među elitu, razumijete. (...) Što si u većoj eliti, veći je broj dostupnih informacija koje stvaraju priliku za veliki, pravi posao.“

“...za takve se ljude uvijek dođe do informacije iz razloga što su oni sami lopovi i onda ih narod okalja zato što rade kao crnci za njih, a oni ih ne plaćaju.“

„Budući da sam dosta tih krađa kroz život napravio, naučio sam nanjušiti osobu koja je mutna a bogata (...) ne znam kako to objasniti, ali imam nos za njih, za one koji su puni crne love. A ja kao lopov najviše volim takvima uzet.“

„Ja da bi se domogao dobre stvari, a to su stvari koje radim po godinu, nekad dvije, u tom procesu ja kroz određeni period spojim ili budem u suradnji sa svakakvom vrstom lopova i ljudi svakakvih profila, normalnih i nenormalnih kako bi se reklo (smijeh), da bi ja sam u konačnici napravio to što sam naumio.“

„Uvijek se moraš uhvatiti jednoga. to može trajati po godinu, dvije, tri. Da se uzme prava lova i da se posao odradi kako treba. Ne treba srljati. Najgore je kad se forsira ili na silu. E onda se greške događaju.“

„I onda se pokušavam okolo informirati o toj osobi, sve preko nekih svojih kanala, a opet da ništa direktno ne pitam i da na kraju krajeva te informacije budu pouzdane.“

„Pokušavam saznati informacije koje su meni bitne da bi prije svega saznao da li je to tako kao šta ja mislim ili kao što sam čuo od nekoga da bi to trebalo biti tako. To radim na način da ja postavljam neka okolna pitanja ili ga navodim samoga kroz razgovor u određenom smjeru da bi si potvrdio činjenice. Tipa, pitam ga „koliko imaš radnika“, „20“, „u je, pa šta su svi prijavljeni, to ti je pun klinac davanja“, „ma ne šta si lud, imam ih 8, a njih 12 su mi na crno“. To za mene znači da svaki mjesec kada bi radnicima trebao dati plaću, znači da ima doma spremne koverta.“

„A ima i onih koji „tipuju“ na tvoj nagovor. Najčešće su to ljudi koji su u krugovima te elite, biznismena, rade za njih, ili su im dužni pa prodaju informacije za 30% jer žele doći do novaca.“

„Žene su jako korisne u smislu da su ljudi jako slabi na žene i one od njih mogu izvući informacije koje se jedino možda na taj način mogu izvući. To vam je ta igra lopova...“

„Kada neke velike njuške žele da se nešto odradi, njuške mogu biti ili političari ili biznismeni, takvi ljudi kada žele da se nešto odradi, tipa žele da se nekome nešto uzme, oni tada dolaze u kontakt sa podzemljem. Tada traže one ljude koji su profesionalci da bi bili oni sami najsigurniji. Traže provjerenog koji bi za njega najbolje moguće obavio posao.“

„...haker-pomoć. Da ti recimo naruči alat za odraditi nekog, npr. GPS tracker. Jer opet treba i to sve znat naručiti a da se ne sj***š. Jer na internetu se sve to prati, sprave za gasiti alarme ili sve te stvari, može policija lako doći do tebe. Zato i za takve stvari treba imati čovjeka, koji će ti to naručiti bez traga.“

„Recimo tražiš nekoga tko zna napraviti nešto što ti ne znaš. Tako dolaziš do tih ljudi. Primjer, imaš nekog tko zna sa kompjuterom sve kodove i alarme ugasis, ali ne zna otvoriti nešto. A ti ne znaš gasiti. Tako se ta suradnja među raznim specijalizacijama odvija zapravo. Moraš surađivati da bi zaokružio cjelinu.“

Tim

„I onda sam sklepaio neku ekipu, napravio sam ekipu od nas troje. Mi smo išli onda ciljano- na određene kuće, objekte gdje bi trebale biti dobre pare, po nekom sistemu koji sam naučio.“

„ja uvijek gledam da su to dečki s kojima sam kroz godine iskustva shvatio da su to ti, da u njih ja imam povjerenja.“

„Najbolje je kad vas je 3. Zapravo najidealnije je da si sam, ali to je nemoguće. Onda kad vas je 3 max. 2 su unutra, 1 čuva zipu. Ništa bez zipera.“

„Ako sam npr. u društvu partnera i ostalih koji nisu u tome, a mi smo uočili, zapazili nešto važno, mi se sporazumimo brzo pomoću slenga a da nitko ne skuži šta smo rekli. A to smo razvili dugogodišnjom suradnjom.“

„Dečki s kojima sam ja radio su oni koji su prošli školu. To ne moraju biti oni sa kojima se ja družim inače i to. To su dečki s kojima se nalazim radi šljake.“

„Kod nas postoji organizacija, ali u smislu da se nas par nađemo, dogovorimo, odradimo i svatko svojim putem. Do sljedećeg posla. Znači ne nalazimo se kontinuirano, niti se nužno ne družimo.“

Odnos prema zakonu

„Hrvatska je mala, gradovi su mali, svašta se brzo pročuje. I zato je tu ona, što kažemo mi lopovi- „Bitno da je sve po propisima“. Sve mora biti onako kako kažu strane zakona.“

„Uvijek, uvijek se treba osigurati i sve treba napraviti po propisima što bi značilo- svaki zakon ima svoj članak, to su stavke 1,2,3,4... a ti uvijek gledaš da napraviš između njih, da se možeš čupati na sudu, da možeš reći – Jesam ja sam i puši mi k**** (smijeh).“

„...uvijek bi gledao da se osiguram i kada dođe policija da znaju od kuda meni auto, motor, od kud mi ovo, ono.“

„Držim se zakona jer iskreno meni kao lopovu imponira kad napravim sve po zakonu. To je za mene jednim djelom užitak. Što bi značilo da mogu reći otvoreno inspektoru „Jesam, ja sam, ti mi dokaži a ja ću ti čestitat“.“

„Treba biti uvijek osiguran i za potencijalno lošu situaciju, recimo da mi se nešto desi, nešto ne prođe po planu, šta je uvijek moguće, rizik. Onda se zna da se sa određenim odvjeticima može doći do blaže kazne ili da te može iščupati vani. Ja uvijek imam osiguranog odvjeticu, kod kojeg mogu ići sa parama i bez para.“

Status i pravila grupe

„Ti ni u jednom momentu ne smiješ biti „šljam lopov“ koji uzima pršute i salame. Mada nije šljam lopov onaj koji uzima pršute i salame, nego ono obija trgovine, kioske da bi imao za... razlika između mene i amatera je ta što će amater ući bilo di, i uzeti bilo šta.“

„Razlika je da će amater ukrasti bilo šta, vrijedilo to ili ne, dok ću ja uvijek izračunati da li je to što želim uzeti vrijedno te kazne koja me može snaći, izvagat ću. I pritom ću jako dobro razraditi sve korake. Jer se može uzeti bilo šta, ako je po propisima. Ne moraš srljati sada, bilo šta.“

„Ja radije neću napraviti nešto nego da si dozvolim pogrešku. I dozvoliti si da idem unutra. Jer j***š lopova koji je stalno u zatvoru. Onda to nije profesionalac.“

„... jer za ovu vrstu posla koju ja radim ti treba baš para. Moraš imati novce. Sve to košta. Jer ti recimo godinu dana radiš nekoga, treba tu i jest, piti, dobro

izgledati, plaćati stan, imati prijevoz, voziti se okolo, nabavit svu opremu koja ti je potrebna... još kada ideš u šljaku, moraš imati drugi auto od onoga koji inače voziš. I sve to košta. “

„Naravno, moraš držati do sebe i ne možeš ti tek tako uletit u njih, kao neki... na primjer, puno ljudi koji mene ne znaju, ne bi nikada rekli da to radim. Jer se na meni to ne vidi. Znam se ponašati, imam dobar sat, dobru odjeću...“

„Ja mislim da ga imam (status). Iz razloga što sam više puta napravio dobre poslove. Nikada nikoga nije boljela glava poslije mene, što je najbitnije. I onaj ko je radio sa mnom, uvijek se ispoštovao, da li završio u zatvoru ili nešto drugo. Tako da mislim da imam. Jer se zna za mene da sam dobar lopov. “

„Moraš biti inteligentan, promišljen. I imati „filing za to“, moraš imati osjećaj, srce“

„Mene poštuju drugi i svatko bi htio sa mnom raditi. “

„Evo ovaj dečko je dobar za to“, šta znači da ima iskustva, uspješno je do sad to radio, čovjek je od povjerenja, neće dukat... znači netko te preporučiti. “

„...jer sam provjeren. To bi značilo da sam bio u policiji i da nisam nikad drukao, da sam poslan više puta odraditi posao i da sam ga uvijek uspješno odradio. “

„Pravila su da ne smiješ drukati, moraš paziti šta pričaš, ne puno pričati, ne smiješ ostavit partnera na cjedilu, moraš ga ispoštovat, njega i njegovu obitelj... Drukanje, To je nešto najgore. “

Ima puno njih koji nisu profesionalci, koji su prodane duše, tako da to nije to, nije ono pravo, čvrsto. “

„Ovdje se ne provodi to baš, ali po Europi da. Drže se toga. Ja sam prije dosta, bio išao u Italiju i Sloveniju nešto odraditi, i to su bile tipe. I bilo je baš tako, točna informacija i bilo je sve ok. To su ozbiljni ljudi. A tu kod nas na Balkanu to je malo drugačije. Puno je tu prevaranata. “

„...da odradi dobar posao, da se što manje zna za njega, da što manje završi u zatvoru. A cilj svakog lopova je u konačnici da taj novac uloži u nešto jako dobro da ne mora raditi više. Da investira i da od tog uloženog novca živi. “

„Kako bi rekli mi „osjećaj za prostor“- al ne doslovno, nego u svemu, priči, razgovoru, mjestu, načinu ponašanja, svemu. Prilagođavam se situacijama i moram imati taj osjećaj za prostor. “

Promišljanja o profesiji i društvenoj stvarnosti

U ovoj tematskoj cjelini prikazana su kazivačeva osobna razmišljanja o profesiji, motivu, predanosti poslu, te razmišljanja o trenutnoj situaciji u Hrvatskoj i njezinom utjecaju na lopovsku profesiju.

O profesiji

„Ja se nisam odlučio na to, mene je život naučio da se tako... nije mene život naučio na to nego sam se kroz život naviknuo na to. Meni je to odmalena dobro išlo, dobar sam u tome i kroz godine to je postao moji posao. Ne znam koji je motiv, dobra lova. Mislim ti na taj način sebi zarađuješ za život.

„ako si se kao mali naviknuo na takve lake pare, onda ti to kasnije postane posao. Koji ti dalje usavršavaš, napreduješ. Ti tako zarađuješ, tako živiš, tako jedeš, tako sve...“

„Jer to je profesija kao i bravar, tokar, odvjetnik... moraš znati određene metode da bi izveo to. Kao što doktor treba znati zahvate da bi uspješno operirao, tako i ti trebaš znati određene zahvate da bi došao do nečega.“

„Profesija je zbog principa rada. To je detaljno isplaniran, dugotrajan proces gdje je često potrebno investirati puno novaca, uložiti puno vremena, strpljenja i odricanja da bi u konačnici to bio uspješan posao.“

„Uvijek sam na oprezu, nikad skroz opušten. Ja uvijek radim, jedan dio mene. Bio to izlazak, večera, šetnja... uvijek.“

„Ja sam svjestan da djelo kao djelo nije dobro, ukrasti nekome. Ali kako sam se morao i naučio tako snalaziti, opredijelio sam se da usavršim kako krasti onima kojima treba krast.“

„Sve više sam bio razočaran u tom poslu jer ima jako puno falš igrača, koji te olako prodaju i surađuju sa policijom. Meni onda treba još više vremena, truda i živaca da bi se ja uvjerio za nešto da li je to uopće tako...kužite. Baš iz tog razloga sam se odlučio povući. A i upoznao sam curu sa kojom stvarno želim nešto više u životu i tako mi je sve to igralo.“

O društvenoj stvarnosti

„Ova situacija u kojoj se mi kao država nalazimo, sve te malverzacije, muljaže sa firmama, nama daje puno veći prostor za planiranje i izvršenje naših djela i uzimanje puno većih svota novaca.“

„Zahvaljujući ovoj situaciji informacije su dostupnije. Zašto? Pa zato što su jadni ljudi nezadovoljni, istrijebljeni, zakinuti na sve strane i tako lako pristaju prodavati informacije ili svoje usluge. Prodaju poslodavce, prijateljstva,

prodaju se za novac. Lako im je preći preko morala. Moral se počeo sve više gubiti. (...) a takva situacija čini sve više i više lopova...“

5.2. Rezultati polustrukturiranih intervjuja sa stručnjacima

Rezultate polustrukturiranih intervjuja sa stručnjacima prikazat ćemo pojedinačno, a bit će navedeni po struci pojedinog ispitanika. Rezultati će u nastavku biti prikazani kao izabrani dijelovi transkripta svakog pojedinog stručnjaka. Sa svakim smo ispitanikom razgovarali o istraživanom fenomenu iz njihove stručne perspektive.

Socijalni pedagog

„...dakle ne znači nužno da će ih činiti stalno, već ih čine povremeno, ali je zato plijen koji dobiju puno veći. To uključuje puno planiranja, razgovora sa raznim izvorima, ljudima koji su umreženi, koji znaju kada, kako, koga, i vode razne evidencije tko u njihovoj blizini bi recimo mogao raspolagati velikim novcima i onda se to zna čak i mjesecima planirati.“

„Ne bih rekao organizirani kriminalitet u smislu da su oni pripadnici neke velike skupine, to je za balkansko područje malo drugačije. Mi nemamo onaj talijanski tip nego imamo skupine koje samostalno operiraju.“

„Oni ponekad znaju završiti u zatvoru i tamo nauče, promatraju kazneni zakon (...) tako oni često kada rade kaznena djela, jako dobro znaju kako se braniti u smislu što zakon prema njima može primijeniti u kojem trenutku i kako zakon radi.“

„2-3, 5 je maksimum jer sve iznad toga privlači pažnju, a morate raditi sa osobama s kojima morate imati apsolutno povjerenje. To je uvijek skupina ljudi koja se međusobno poznaje i operiraju i vani.“

„Preporuka da ste dobar, njima je to jako bitno (...) Zato i je da sve šta radite onako kako treba bez da ostavljate repove.“

„To je najbolji način. Imate medijatora. On zna tko je to naručio, kriminalac ne. On samo dobije posao. I to je to. Nema više priče. To je vrhunsko specijalizirano, a sad koliko je takvih brojčano, ne bih se usudio.“

Kriminalist

„Tako su oni i strukturirani između sebe i rijetko kada prelaze iz jedne specijalizacije u drugu.“

„Moja iskustva govore da ljudi ulaze u sferu imovinskog kriminala, regrutiraju se već u ranoj dobi. Počinju od mlađih dana sitnim krađama, uličnim krađama.“

Obično se strukturiraju već negdje u školama, od 4.-5.razreda. U školama, kvartovima gdje socijalni nadzor nije dovoljno dobar.“

„Nema rođenog kriminalca. Kriminal i lopovi su društveni konstrukti.“

„Tamo zapravo dobivaju dodatnu specijalnost i iz zatvora izlaze donekle specijalizirani jer čuju od starijih što je na kraju krajeva lukrativan biznis u kontekstu imovinskog kriminala, što se isplati više, provaliti u kiosk ili u zlatarsku radnju.“

„Zatvorska sredina na njih djeluje i u tom kontekstu, jačaju i njeguju solidarnost i pripremljeniji izlaze u vanjski svijet i otežavaju policiji posao.“

„Strogo profesionalno žive od toga, nitko ne radi, bave se isključivo kriminalom kako bi si osigurali sredstva za život.“

„Tipovali su one koji su prošli sve te faze i došli u fazu da mogu tipovati jer se tako manje izlažu da budu uhićeni. Ovi na manjim razinama prihvaćaju tu fazu ne bi li sutra i oni mogli doći na razinu da oni tipuju drugima.“

„Dakle oni moraju dobro procjenjivati situacije, da li će pogoditi nešto, ili promašiti jedino kroz okolne razgovore koje obavljaju sa ljudima koji bi mogli nešto znati o činjenicama. Jako dobri psiholozi da ne razotkriju svoju krajnju namjeru, a interesira ih sve oko samih okolnosti, koliko ima, gdje, što u kući.“

„Interesantno je, fascinantno, da vrlo rijetko ste mogli kada uhvatite nekog s njime, znate da je to počinio, a ne možete mu to dokazati.“

„To što vi govorite egzistira i moguće je, ali nije nešto što je dominantno prisutno.“

„Nije tu policija ključan element, oni se bave specijalističkom prevencijom, a društvena zajednica, socijalna kontrola između kojeg je i policija, ali i čitav niz drugih koji su u rukama lokalnih vlasti i središnje države koje ne odrađuju ono što bi trebale.“

Sociolog i kriminolog

„Norma je društveni konstrukt. Društvo se opredjeljuje da nešto zabrani sa određenim ciljem.“

„(...)mikrosocijalnog okruženja koji svojim vrijednosnim i normativnim sustavom podržava kriminalno ponašanje i socijalizira mladu osobu u taj kriminalni način života.“

„Mi smo kao društvo u stalnom stresu, kontinuiranom stanju frustracije, i imate one koje će reagirati bijegom u drogu, alkohol, i imate one koji će krenuti u akciju, agresiju, kroz nelegitimne oblike ponašanja tipa nasilje, krađa...“

„Ako ja percipiram da oni koji trebaju biti modeli, obrasci ponašanja, oni koji trebaju biti društveni uzori, ako oni krše norme, pa onda mogu i ja. Korupcije, malverzacije uz elite, ako mogu oni naravno mogu i ja. Dobivate zapravo jedan povećan prag tolerancije na takvu vrstu ponašanja.“

„Utjecaj koji se veže uz korupciju, političke elite itd., mislim da morate imati na umu i medije. Oni maju ogromnu moć, pogotovo na mlade ljude, koji plasiraju sadržaje koji isto tako favoriziraju neki drugi vrijednosni sustav.“

„Mi sad evidentno imamo na makrosocijalnoj razini normativni disbalans. S jedne strane propagiramo još uvijek vrijednosti koje upućuju na rad, poštenje, pridržavanje normi, a s druge strane se favorizira nešto suprotno- pusti ti norme, bitno je nešto brzo, pa makar to bilo i protiv normi. Pogotovo za mlade ljude, pogotovo za one koji su već riziku, to se samo produbljuje i nastavlja i ako se nađu u takvoj skupini vršnjaka, pa naravno da je ok ukrasti, tako ću riješiti svoju dilemu.“

„Problem načina života, kvalitete, obrazaca ponašanja, ono što se nudi kao obrazac uspješnosti, dakle to nije baš ono budi marljiv, dugoročno, nego hapi kad stigneš. Neki govore o krizi morala, ali zapravo se radi o tome da imamo disbalans vrijednosnog sustava gdje se jedno propagira, a neki drugi film se gleda.“

Sociolog

„Put kojim je hrvatsko društvo krenulo, u smislu relativno relaksiranog odnosa prema nizu oblika, devijantnih oblika, mislim na negativni aspekt devijantnosti. Jednostavno su stvari izmakle kontroli.“

„Kriminal je ovisan o društvenom kontekstu, odnosno o društveno normiranom aspektu koji može biti jako problematičan.“

„Mi smo imali tu famoznu privatizaciju. Mi stvarno kao građani pojma nemamo što se stvarno dogodilo, koliko je novaca otišlo gdje i na šta.“

„Dakle ako društvo nije kroz nekakve vrlo jasne institucionalne oblike normiralo s jedne, a učvrstilo kroz iskustvo s druge strane u svakodnevnom življenju da se isplati živjeti pošteno, nazovimo to tako i da se isplati paziti na bližnje recimo to tako, što nam preostaje nego zaključak da se to ne isplati jer nismo od strane društva i institucija dodatno motivirani da budemo takvi.“

„Zaključke svatko iznosi za sebe i u tom smislu se i devijantnost počinje oslanjati odnosno jedina zapreka prava je moja savjest. A moja savjest je različita od vaše ili nečije druge savjesti. Prema tome, to je vrlo slaba karika.“

„Ne treba podcjenjivati apsolutno inteligenciju ljudi koji se odluče za tu karijeru.“

„U takvim slučajevima nemamo neku konačnu nepopravljivu štetu. Ako su svi koji sudjeluju u tom procesu, devijanti i oni koji se predstavljaju kao nedevijanti, ako pristaju na to, ako nema neke stvarne štete, da je život ugrožen i slučajno, to je onda samo pitanje te društvene kontrole, društvenog dogovora.“

„Gdje se institucije iskaljuju, koga hvataju, one koji su im dostupni, tamo di ne treba uložiti puno energije i truda, tamo gdje mogu primijeniti silu a da jednostavno sami sebi dokažu eto mi ipak nešto radimo. S druge strane kad gledamo tu veliku štetu, taj viši oblik, koliko ostaje zapravo zaštićen i slobodan unutar tog zakonskog vakuuma.“

„Pa da ne govorim o tome koje se poruke šalju svakodnevno kada se za nekog jako bogatog tajkuna kreira poseban zakon, zakon koji će ne čuvati njegove radnike i ljude koji o ničemu ne odlučuju a sutra mogu ostati na cesti, kaže se da se radi za to ali to je na kraju zakon koji čuva njegovu privatnu imovinu, zamislite da bi on mogao i dalje uživati u svojim vilama, avionima i glupostima. A druge strane vi i ja ćemo bez problema biti na udaru za 200 kn.“

„Društvo kroz svoje institucije, koje su specijalizirane da bi bile na usluzi građanima, ne posreduje tim istim građanima informaciju da su svi jednako važni i jednaki pred zakonom. Nego nekima govore da mogu doista što hoće i koliko hoće, a drugima da se ne usude niti pomisliti i to u lice.“

6. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

O “profesiji lopova“ i “profesionalnom lopovu“

Prvi i osnovni uvjeti za definiranjem profesionalnog lopova jest stupanj predanosti kriminalnim aktivnostima, odnosno predanost isključivo krađi kao sredstvu zarađivanja za život. U našem istraživanju pokazalo se da je krađa osnovni i jedini izvor prihoda u životu našeg kazivača. U tom smislu, profesionalni lopov je osoba koja nema legitimno zanimanje, već sve svoje napore oko zarađivanja usmjerava isključivo na planiranje i izvršenje kriminalne aktivnosti krađe. Pojam profesije preuzeli smo iz Sutherlandove studije iako je i sam Sutherland napomenuo kako se njegov kazivač u svojim iskazima služio izrazom „profesija“, ne želeći apelirati direktno na poistovjećivanje s drugim profesijama, već zbog tradicionalnog načina izražavanja njegove organizacije, što smo i mi preuzeli za potrebe pisanja ovog rada. Ipak, u hrvatskom jeziku taj se pojam koristi kao neprecizna inačica pojmova koji se vežu uz podjelu rada- posao, zanimanje, struka, zanat i slično. Profesija se definira kao:

„Zvanje koje zahtjeva specijalizirano znanje i često dugotrajno i intenzivno pripremanje, što uključuje učenje vještina i metoda, kao i znanstvenih, povijesnih ili teorijskih načela na kojima počivaju spomenute vještine i metode. To se specijalizirano znanje održava snagom organizacije ili usuglašenim stavom o visokim standardima postignuća i ponašanja, te pristajanjem članova profesije na stalno istraživanje i takvu vrstu rada kojoj je primarna svrha obavljanje javne službe.“¹²

Ukoliko izuzmemo posljednji dio rečenice koji se odnosi na primarnu svrhu obavljanja javne službe, ostaje definicija koja svojim sadržajem odgovara našim rezultatima istraživanja. Specijalizirano znanje nužno je za kategoriziranje profesionalnih lopova. Proces usvajanja znanja često je dugotrajan i teško je doći do njega budući da su pripadnici profesije nerijetko zatvoreni u male grupe, akumulirajući znanje u vrhu profesije. Postoje točno određena mjesta na kojima se znanja mogu usvojiti, a mjesto koje najčešće “obrazuje” profesionalne lopove je zatvor. Jedno od temeljnih znanja je znanje o specijaliziranim vještinama i metodama. Iz rezultata istraživanja uočavamo kako se specijalizirano znanje između lopova dijeli rijetko, potrebno ga je “zaslužiti”, a nikada se ne otkriva u potpunosti, budući da „svaki lopov ima svoj potpis“ te se unutar grupe ono shvaća kao vid poslovne tajne. Ona se otkriva samo najbližim partnerima, ali nikada u potpunosti. Organizacija ili grupa profesionalnih lopova koja posjeduje konsenzus između svojih članova iz kojeg proizlaze jasni etički standardi, pravila i kodove ponašanja, kao i postojanje sankcija za one koji se ne pridržavaju tih pravila. Takav “ustroj” čuva i održava specijalizirano znanje u samom vrhu te profesije. Glavni razlog zašto se profesija lopova ne može u potpunosti definirati kao profesija jest stupanj formalnog obrazovanja:

„Profesiju karakterizira određena struktura usustavljenoga znanja, metoda i tehnika koje se mogu primjenjivati u rješavanju specifičnih problema u različitim situacijama, a koje se stječu kroz određene obrazovne programe i institucije, po pravilu fakultete, koji daju licence (diplome i sl.) za obavljanje profesije.“ (Bahtijarević-Šiber, 1999., u Petričević, 2011: 16).

U tom smislu, možemo potvrditi da profesija lopova doista postoji u Hrvatskoj kao specijalizirano zvanje koje se služi kao priprema za razne situacije i rješavanje problema, samo s manjim stupnjem formalnog obrazovanja koje se

---

¹² Webster’s Third New International Dictionary, Unabridged. 2000 by Merriam Webster (ed.). Springfield, MA: Merriam-Webster

usvaja u zatvoru ili u kriminalnim krugovima. Upravo iz navedenog razloga možda je naš istraživani fenomen prigodnije svrstati u kategoriju zanimanja, ne profesije.

Kazivačev specifičan pristup kaznenim djelima, biranje žrtava i procjena isplativosti pojedinog djela upućuju na postojane racionalnih elemenata u procesima donošenja odluke planiranja i izvršenja kriminalnih djela. Vidljiva je kontinuirana prisutnost kognitivnih procesa i strategija koje se koriste u svrhu planiranja kriminalnih akcija, posebice u svrhu procjene potencijalnih rizika i dobiti. Teorija racionalnog izbora upravo govori o pojedincima koji svojim znanjem, iskustvom, vještinama, temeljenim na racionalnim odlukama izbora mjesta, vremena i načina izvršenja smanjuju rizik od otkrivanja i mogućih posljedica, a koje im istovremeno pružaju visoku nagradu (Milić, 2014). Specifičan *modus operandi* koji je kazivač razvio, kao rezultat ukupnog znanja i godina iskustva u imovinskom kriminalu, rezultat je njegovog racionalnog izbora. Taj *modus operandi* zahtjeva dug i temeljit proces pripreme, specifičan izbor žrtava, ovladavanje tehnikama manipulacije, znanje o specijaliziranim metodama i vještinama, financijsku stabilnost i posjedovanje kontakata. Zanimljiv je razrađeni izbor potencijalne žrtve - ljudi koji posjeduju velike količine novca koji nema zakonito porijeklo, već se radi o tzv. *crnoj lovi*. Taj je sistem strateški razrađen kako bi se minimalizirao rizik a maksimalizirala dobit. Ljudi kojima se otuđi novac sumnjivog porijekla puno će se teže odlučiti na prijavljivanje zločina, budući da ne mogu opravdati porijeklo svog novca. Počinitelj ostaje moralno stabilan, čak i zadovoljen, budući da smatra da je uzeo novac „onima kojima i treba uzeti“. Takav stav pospješuje njegov krajnju izvedbu, obzirom da ga moralne dileme ne ometaju prilikom obavljanja posla. Takvi procesi upućuju na postojanje profesionalizma koji se najbolje može ogledati u suprotnosti s amaterizmom. Iz rezultata istraživanja iščitavamo postojanje jasne distinkcije između definicije i prakse počinitelja profesionalaca i amatera. Profesionalni lopovi posjeduju određeni status unutar grupe u kojoj se kreću, a koja se sastoji isključivo od drugih profesionalnih lopova ili šireg kruga pripadnika kriminala. Status se temelji na njihovoj uspješnosti, a uspjeh se mjeri izbjegavanjem uhićenja, količinom znanja, stupnjem ovladavanja specijaliziranim tehnikama te uspješnosti u “zarađivanju“ (Singer et al, 2002).

U tom smislu pridjev “profesionalni“ ovdje ukazuje na visoku uspješnost (Gerber, 2015). Suvremena kriminologija u slučaju imovinskih delikata razdvaja dva kriminalna tipa počinitelja - situacijski (amateri) i profesionalni. Kroz istraživanje se uočila bitna razlika između ova dva tipa kriminalaca, a ona leži u položaju i ugledu pojedinca unutar kriminalnog podzemlja. Kod situacijskih delikvenata ili amatera djelo je neplanirano, jednostavno izvedeno, pod pritiskom trenutnih vanjskih okolnosti, nerijetko popuštajući “iskušenju“ kao rezultat njihove slabosti i suprostavljanja raznim životnim okolnostima. Tako bi situacijski počinitelji bili oni koji se nisu uspjeli ostvariti kao profesionalci u kriminalnoj karijeri, niti su u stanju zadovoljiti životni standard profesionalaca. Takvi počinitelji bivaju uhićeni s vremena na vrijeme, a drugi im kriminalci ne mogu povjeriti bilo kakav zahtjevniji zadatak (Singer, 2002). Oni nemaju status među profesionalnim kriminalcima (Vold et al. 1998 u Junninen, 2008). Razlika se očituje u samom motivu - kod profesionalaca je ona stjecanje značajne imovinske koristi sa što manjim rizikom, dok je motiv situacijskih počinitelja trenutni pritisak koji ih gura u kazneno djelo, bez planiranja i racionalizacije. Za razliku od njih, profesionalni su počinitelji svoje kriminalno djelovanje pretvorili zanimanje. Singer (2002) ističe podatak kako je kod profesionalnih počinitelja imovinskih delikata broj stradalih prilikom izvršavanja takvog djela daleko manji nego kod amatera. Razlog je što profesionalni lopovi mnogo vremena utroše na planiranje takvog djela, te prije samog izvršenja više puta provjeravaju planiranu akciju, dok amateri rade neplanski i neodgovorno. Uz profesionalizam se veže i visoka specijalizacija svojstvena suvremenim profesionalnim lopovima koja je rezultat prethodno navedenih faktora. Ona im omogućuje stjecanje visokog i detaljnog znanja usmjerenog na točno određeni tip radnje koje na taj način postaje njihovo specijalizirano područje na koje mogu usmjeriti sve svoje kognitivne i praktične aktivnosti. Među pripadnicima profesije lopova važno je njegovanje lojalnosti pripadnika i njihova ustrajnosti da ne pokleknju pod izvanjskim pritiscima i odaju svoje partnere ili djela policijskim službenicima ili nekome tko nije dio njihovog tima. Povjerenje, iako naizgled moćna karika ove profesije, kroz istraživanje se pokazalo kao slaba točka. Iako pravila profesije postavljaju povjerenje i odanost grupi, timu ili partneru na najvišu točku profesije, u praksi to nije uvijek tako. Zanimljivo je iz naših rezultata iščitati kako kazivač

povezuje nepovjerenje, prevare, namještanje i *drukanje* s lokalnim kontekstom („Balkan“, „kod nas“), dok ostatak Europe smatra ozbiljnijim i profesionalnijim kada je riječ o poštivanju pravila profesije¹³. Nepoštivanje pravila kroz čestu pojavu lažnih *tipa*¹⁴ samo ugrožavaju rad profesionalaca, a pritom izostaje svaka financijska korist.

Smatramo kako su navedeni rezultati u ovoj analizi pokazali prisutnost profesionalizma u kriminalnim aktivnostima kod našeg kazivača, kao i postojanje “profesije“ (ili zanimanja) okrunjenoj u zajedničkom radu i djelovanju lopova udruženih u strukturiranu organizaciju s postavljenim jasnim i visokim standardima djelovanja.

Faktori utjecaja na razvoj kazivačeve kriminalne karijere

Kroz rezultate ovog istraživanja iskristalizirali su se određeni društveni i psihološki faktori koji su se pokazali važnim u fazama formiranja razvoja kriminalne karijere našeg kazivača, od maloljetničke delinkvencije sve do profesionalizacije - mikrosocijalni, institucionalni, psihološki i makrosocijalni faktori. Svi se faktori međusobno nadopunjuju i isprepliću, te iako ćemo ih mi ovdje zasebno prikazati, nužno ih je analizirati kao cjelinu budući da je ovdje riječ o sociološkoj interpretaciji.

Mikrosocijalni faktori odnose se na utjecaje primarnih institucija kao što su obitelj, vršnjačke grupe i škola. Mikrosocijalno okruženje ima važan i snažan utjecaj na razvoj pojedinca budući da se radi o vrijednosnom sustavu i usvojenim obrascima ponašanja koji se usvajaju iz neposrednog okruženja, a koje u slučaju negativnih manifestacija nerijetko potvrđuju i učvršćuju predispozicije za kriminalno ponašanje. U tom smislu, upravo navedene institucije kao što su obitelj i neposredno okruženje mogu postati rizični faktori koji povećavaju izvjesnost ozbiljnijih poteškoća u daljnjoj socijalizaciji i razvoju osobe. Obitelj je stup društva, točka sigurnosti iz koje se razvija socijalizacija (Martinjak, Odeljan 2016). Kod našeg kazivača prisutna je nestabilnost mikrosocijalnog okruženja, posebice nestabilnost institucije obitelji pri čemu izostaje svaki oblik kontrole i usmjeravanja ponašanja.

---

¹³ U istraživanju je kazivač naveo i rad po drugim gradovima Europe.

¹⁴ Dojave, informacije o lokaciji i količini novaca.

Kazivač je prepušten sam sebi, a vrijeme provodi na ulici, u društvu iz kojeg zapravo usvaja vrijednosti koje mu se nude interakcijom i socijalizacijom unutar njegovog neposrednog okruženja. U tom smislu rizični čimbenici koji se pojavljuju u kazivačevom životu jesu problemi u obitelji, obiteljski konflikti, nasilje, neadekvatno ponašanje roditelja kao modela (otac alkoholičar)¹⁵, zajedno s utjecajima vršnjaka koji pokazuju znakove delinkventnog ponašanja utječe na to da se kod kazivača počinju formirati samostalne misli o delinkventnom ponašanju. Dobiveni rezultati upućuju na postojanje okruženja u kojem su nasilje i zapuštenost svakodnevnica što „predstavlja iznimno visok rizični čimbenik jer takvo okruženje sputava dijete u normalnom emocionalnom i socijalnom razvoju i negativno djeluje na samopoštovanje“ iz čega proizlazi izostanak usvajanja osjećaja odgovornosti i rast negativnih emocija (Martinjak, Odeljan, 2016: 36). Situacija u kojoj imamo više kombiniranih rizičnih čimbenika postaje vrlo problematična budući da osoba nema odakle usvojiti drugačiji sustav vrijednosti do onog kojim je neposredno okružena.

Psihološki faktori ostvaruju značajnu ulogu u razvoju pojedinca. Kod našeg kazivača uvidamo prisutnost *teškog temperamenta* koji se u ovom slučaju odnosi na „osobu sa visokom razinom traženja uzbuđenja u kombinaciji s niskom samokontrolom“ (Martinjak, Odeljan, 2016: 28). Kao posljedica mikrosocijalnih faktora zajedno s teškim temperamentom, kod kazivača je vidljiv izostanak procesa internalizacije normi. U takvom slučaju postaje vrlo vjerojatno da će kod osobe doći do nemogućnosti postizanja najvišeg stupnja moralnog razvoja¹⁶ koji je značajan faktor prilikom analiziranja razvoja maloljetničke delinkvencije. U našem slučaju ”prepreka” za našeg kazivača je eventualni strah od kazne, ali ne i moralno vrednovanje, odnosno shvaćanje pojmova vlastite odgovornosti i interesa drugih ljudi. Čak štoviše, strah od kazne pobija uzbuđenje i zainteresiranost za činjenje kaznenih djela. Takvo stanje govori nam da je kod njega prisutna ozbiljnija kriminogeneza uz prisutnost tzv. *kriminalne volje*. Kriminalna volja govori o spremnosti kazivača

---

¹⁵ Domaća istraživanja koja su se bavila povezanošću asocijalnih pojava i maloljetničke delinkvencije pokazuju da je alkoholizam oca u obitelji bio prisutan u 28% slučajeva (Singer i sur. 2008, u Martinjak, Odeljan 2016)

¹⁶ Kohlbergova teorija govori o stupnjevima u dosezanju zrelosti moralnog razvoja tijekom životnog vijeka čovjeka.

da sam čini kaznena djela, te o činjenici da su njegove aktivnosti rezultat namjera koje izlaze iz okvira dokazivanja ili zabave. On osjeća adrenalin, uzbuđenje i želju za izvršenjem kaznenih djela, a i sam priznaje je najčešće on taj koji ih i potiče. Takav psihološki profil predstavlja snažnu predispoziciju za daljnji razvitak kriminalne karijere uzlaznom putanjom.

Kroz naše su se istraživanje među važnim rezultatima iskristalizirali upravo *institucionalni faktori*, prikazani u istraživanju kroz institucije popravnog doma i zatvora. Kombinacija prethodno navedenih faktora dovela je kazivača do boravka u odgojnoj ustanovi, u razdoblju od 12 do 14 godine života. Kroz intervju je kazivač istaknuo lakše podnošenje duže zatvorske kazne od kraćeg boravka u popravnom domu. Ranjivost djeteta, strah od adaptacije s ostalim štićenicima, nagomilane emocije svih štićenika zajedno u ustanovi s zatvorenim, strukturiranim pravilima i uvjetima života čine ovo iskustvo traumatičnim za maloljetnike. Popravni dom s intenzivnim odjelom mjesto je za "najteže" slučajeve mlađih maloljetnika. U takvom se okruženju kod kazivača potaknulo pribjegavanje različitim metodama u borbi za vlastiti opstanak, snalaženje i učenje "kako se zauzeti za sebe" što u tim okolnostima najčešće znači zauzimanje dominacije, pojačavanje delinkventnog ponašanja kao i mehanizama opravdavanja vlastitih postupaka (usamljenost, napuštenost, neimaština i slično). Izolacija, izostanak mehanizama resocijalizacije zajedno s prenapučenosti odgojne ustanove učinila je našeg kazivača još odlučnijim i spremnijim za nastavak kriminalnih aktivnosti nakon izlaska iz institucije. Učestalo nastavljanje s kaznenim djelima, kao i jačanje kriminalnih "apetita" dovele su kazivača do izdržavanja kazne zatvora. Iz našeg istraživanja zatvor se nameće kao glavno mjesto usvajanja kriminalnog znanja. Boravak u toj instituciji omogućava ostvarivanje kontakata s drugim kriminalcima što uključuje dijeljenje savjeta, širenje znanja i razvijanje kriminalnih vještina. Među zatvorenicima se stvaraju veze, temeljene na interesima i povjerenju. Uspostavljeno povjerenje preduvjet je za razmjenu znanja. Među zatvorenicima u zatvorenim institucijama vlada najjača solidarnost¹⁷ koja se može ogledavati

---

¹⁷ „Istraživanja su pokazala da su upravo najjača povjerenja i solidarnosti među kriminalcima, pogotovo onima koji su u zatvoru. Oni se tamo međusobno otvaraju i malo je drukera tamo. U vanjskom svijetu ih ima puno. Da ih nema, mi bi bili, tj. policija bi bila poprilično impotentna u smislu otkrivanja. Zatvorska sredina na njih djeluje i u tom kontekstu,

i u procesu "pokrivanja" jedno drugih, ali i dijeljenju znanja. Zatvor tako postaje mjesto razvijanja pametnijih odluka i strategija koje se pripremaju za upotrebu izvan zatvora. Zanimljivo, niti u jednom trenutku u istraživanju nije bilo govora o kazivačevoj odluci da nakon izvršenja kazne zatvora odluči krenuti legalnim putem. Takav podatak govori o stupnju kriminalne navike kazivača i njegovoj odlučnosti da razvije svoju kriminalnu karijeru, usavrši svoje kriminalno znanje, dovede ga do višeg stupnja i specijalizira se za izvršenje točno određenog tipa imovinskog delikta kako bi mogao imati što veću kontrolu nad svojim zanimanjem. U zatvoru pripadnici koji ozbiljno shvate svoje "usavršavanje", odluče iskoristiti vrijeme da nauče kazneni zakon budući da im je on glavni neprijatelj. Učenje zakona s jedne strane, te znanje o njegovoj praktičnoj primjeni s druge strane, temeljeno na vlastitom iskustvu i iskustvu drugih zatvorenika čine ih mnogo spremnijim i "mudrijim" za opstanak u vanjskom svijetu. Kroz obje analizirane institucije primijetili smo izostanak mehanizama resocijalizacije kao rezultat nepostojanja organiziranih aktivnosti i aktivnog rada sa zatvorenicima/štićenicima što rezultira njihovoj prepuštenosti samima sebi, a to u konačnici vodi k ozbiljnom problemu strukturalne neučinkovitosti takvih institucija. Kroz istraživanje se nameće pitanje učinkovitosti zatvorskih kazna u Republici Hrvatskoj, budući su najveći broj počinitelja imovinskih delikata upravo recidivisti¹⁸ (Derenčinović, Getoš, 2008).

Možemo reći da, iako je ovo započelo kao ilustracija osobnog života čovjeka koji živi isključivo od kriminala, kroz razgovore su prikazani neki snažni *makrosocijalni faktori* koji pogoduju stvaranju i održavanju fenomena profesije lopova u Hrvatskoj. Važno je uočiti i prikazati utjecaj šireg društvenog konteksta proučavanog fenomena, budući da niti jedna pojava nije izolirana od njegova utjecaja. U ovom istraživanju uočeno je prisustvo anomalije u hrvatskom društvu. Kroz rad se protežu rezultati koji govore o postojanju onih koji žive i onih koji ne žive po normama, te onih koji se pozicioniraju jasno na *ovu* stranu zakona, a koriste se kriminalom, izravno ili neizravno, u svrhu ostvarivanja financijske koristi. Iz istraživanja su vidljive višestruke veze koje proizlaze iz

---

jačaju i njeguju solidarnost i pripremljeniji izlaze u vanjski svijet i otežavaju policiji posao. Uvijek je tu u pitanju motiv- on je imovinska korist, novac. (Kriminalist)

¹⁸ Recidivizam ili kriminalni povrat.

suradničkog odnosa tzv. “nedevidijanata”¹⁹ s profesionalnim lopovom. Lopov kupuje informacije ili “usluge” od različitih pripadnika društva, ovisno o potrebi, rijetko nailazeći na negodovanje budući da se za sve „može dogovoriti“. Novčana nagrada ili protuusluga mehanizmi su na kojima počiva međusobna suradnja. Ipak, suradnja nikad ne podrazumijeva suradnju s policijom ili državnim institucijama, što se smatra najvećim prekršajem konsenzusa lopovske profesije. Također, vidljivi su rezultati koji upućuju na političke ili poslovne “narudžbe” upućene profesionalnim lopovima. U tom smislu istraživanjem došli do rezultata koji govore o iznimno lošoj društvenoj klimi u Hrvatskoj. Razloge koji su doveli do takve situacije treba tražiti u društvenim procesima koji su se odvijali zadnja dva desetljeća, a nagomilali su niz negativnih emocija koje su kulminirale u vidljivoj kolektivnoj frustraciji pripadnika hrvatskog društva. Na tom tragu ocrtava se suvremeni Hrvatski kontekst koji svoja uporišta nalazi u tranzicijskom procesu započetom 90-ih godina. Postkomunistička transformacija dovela je do deficita sociokulturnog kapitala, kroz posljedice kulturne inercije i kontekstualnih reakcija na novostvorene prepreke kao što su nepovjerenje i sklonost korupciji (Štulhofer, 2000). Prema analizi razgovora sa sociologom, vrlo je važnu ulogu za razvoj hrvatskog društva odigrao proces privatizacije koji je svojom netransparentnošću i nezakonitošću ostavio velike posljedice čije utjecaje itekako sada osjećamo. Proces kojim se hrvatsko bogatstvo razdijelilo po zauvijek nepoznatim kriterijima i privilegije koje su se koristile, ostavile su veliku sivu mrlju na dio hrvatske povijesti. Puno je optužba oko konkretnih zločina u zraku, a vrlo malo je onih koji su snosili odgovornost. U tom smislu, utjecaj takvih procesa na formiranje specifičnih stavova o normama i vrijednostima hrvatskih građana jednostavno je neizbježan. Velika količina sumnje i nepovjerenja prema svojoj državi, instituciji koja bi trebala biti uzor svojim građanima, ostavila je prostora da ljudi sami zaključuju. Nezakonito bogaćenje postao je općeprihvaćeni proces u Hrvatskoj. Neki od najsnažnijih makrosocijalnih utjecaja, a vežu se na proces tranzicije, tvore i održavaju negativnu društvenu klimu jesu visoka stopa nezaposlenosti, prisutnost

---

¹⁹ U ovom slučaju mislimo na samoprovane nedevidijante, osobe koje pod krinkom legalnog zanimanja i poslovnih uspjeha kriju svoje kriminalne aktivnosti, ili osobe koje prešutno rade kriminalna djela.

korupcijskih aktivnosti i svakodnevnih malverzacija vezanih ponajviše uz političke elite iz samog državnog vrha. Pritom se korupcija kao pojam veže na kvarnost institucionaliziranih odnosa u kojima se društvene institucije doživljava kao generatore nepravde (Leburić et al, 2010). Takvi procesi kulminiraju u snažnom negativnom medijskom utjecaju uzrokovanom količinom i načinom pristupa prezentiranja društvene stvarnosti i propagiranja drugačijeg vrijednosnog sustava. Takvim kanalima, uz neprofesionalni pristup medijskom izvještavanju, odašilje se vrlo negativna poruka društvu koja prešutno plasira kriminal kao isplativo sredstvo za postizanje određenog cilja, dok se poštenje gotovo nigdje niti ne spominje. Takva kaotična situacija zapravo srozava legitimitet državnih institucija. Država je tu da služi društvu i javnom interesu, ona predstavlja društveni uzor. Ukoliko to prestaje raditi, ona je na korak do toga da radi protiv javnosti, a rad protiv javnosti je oblik devijantnosti. Međutim, definiciju devijantnosti donose upravo oni koji i jesu u državnom vrhu, tako da njihova formulacija izostavlja ključne kriterije. U takvoj situaciji, u kojoj imamo propagiranje određenih vrijednosti s jedne strane, i njihovo očito kršenje s druge strane, od strane važnih aktera koji bi trebali biti društveni uzori, zapravo nam ostaje anomična situacija u kojoj svatko djeluje prema vlastitoj savjesti. Pitanje društvene kontrole postaje neozbiljno, budući da primjećujemo u svakodnevnoj praksi očigledno reagiranje institucija na slične situacije različitim sankcijama, ovisno o zastupanim interesima, a s druge strane, kao posljedica takvih reakcija formira se okolina koja prihvaća devijantno ponašanje. U tom smislu, povećao se prag hrvatskog društva na devijantnosti, a izgubio se jasan vrijednosni sustav i moralni konsenzus. Unutar takvih procesa, mnogi će posegnuti za kriminalom kao isplativim sredstvom, a moralna barijera više im neće predstavljati nikakav problem. Takva situacija vrlo je pogodna za rast i razvoj profesije lopova te postaje sve lakše detektirati ljude koji imaju mnogo nezakonito stečenog novca. Puno je lakše doći do informacija, kupiti ih od raznih ljudi, bez obzira na njihov položaj, budući da se moralni i vrijednosni konsenzus društva izgubio, a novac je postao imperativ i jedini pokazatelj uspješnosti. Nadalje, svoje moralne dileme profesionalni lopovi vrlo će lako ukloniti budući da se mogu uhvatiti za bezbroj svakodnevnih medijskih primjera koji govore o uspješnim “lopovima“ iz same društvene elite, koji sebe ipak svrstavaju na dobru stranu zakona. Takav društveni kontekst je ozbiljno

zabrinjavajući obzirom da u njemu odrastaju mladi naraštaji koji moraju trpiti posljedice loših politika i praksa države, a vrlo dobro znamo da je kriminal društveno uvjetovan.

7. USPOREDBA REZULTATA SA SUTHERLANDOVOM STUDIJOM O PROFESIONALNIM LOPOVIMA

Ova studija predstavlja ilustraciju primjera života i prakse osobe koja živi i zarađuje isključivo od profesionalnih krađa, kao i paralelne usporedbe dobivenih rezultata sa Sutherlandovom studijom o profesionalnim lopovima iz 1937. Čisti slučaj kao idealtipski primjer Sutherlandovog profesionalnog lopova ne postoji u Hrvatskoj danas, međutim mi ćemo, na osnovu provedenih intervjua s osobom koja se bavi isključivo specijaliziranim teškim krađama i na temelju primjera njegove prakse, pokušati izvršiti usporedbu s osnovnim zaključcima studije objavljene 1937.

Na određeni način je jasno kako je nemoguće izvršiti potpunu komparaciju Sutherlandove i ove studije. Prvo, riječ je o razlici u metodologiji. Iako smo se u našem istraživanju željeli približiti Sutherlandovoj metodologiji, po kojoj je njegova studija specifična, nismo bili u mogućnosti izvesti studiju po istim načelima. Ipak, kao i Sutherland, koristili smo metodu *životne priče* s osobom koja se bavi profesionalnim krađama i koja iz osobnog iskustva, rada i angažmana priča priču o *onoj drugoj strani*. Razlika u ove dvije studije je i u iscrpnosti i trajanju istraživanja²⁰. S obzirom na vremensko ograničenje koje smo mi imali, sigurni smo da nismo detaljno iscrpili temu o svim različitim mističnim i sociološki zanimljivim trenutcima koji se odvijaju na rubnim dijelovima društva. Osim toga, iako je inicijalna ideja postojala, nismo bili u mogućnosti izvršiti svojevrsnu provjeru vjerodostojnosti iskaza našeg kazivača, što je Sutherland u svojem istraživanju uspio. Naša ideja bila je dati kazivačeve autorizirane dijelove transkripta intervjua na komentiranje stručnjacima, međutim kazivač radi zaštite svoje sigurnosti na to nije pristao. U tom smislu, razlika u provedbi istraživanja od punih 80 godina, različiti tip kriminalne aktivnosti, različiti lokalni konteksti, drugačije društvene stvarnosti, brze i intenzivne promjene koje su se dogodile, različite prakse pojedinih država i

---

²⁰ Sutherlandova suradnja s profesionalnim lopovom trajala je gotovo 5 godina.

kazneno-pravnih sustava, tehnologija i različitost individualnih sudbina čine ovu komparaciju mnogo složenijom, te u neku ruku nemogućom zbog nejednakog opsega dobivenih rezultata. Iako u oba slučaja govorimo o imovinskom kriminalu, riječ je o različitim vrstama krađa, specijalizacijama koje počivaju na drugačijim načelima, što nas je također ograničilo u komparaciji. Upravo iz navedenih razloga, naša je komparacija ograničena na usporedbu onih općih zaključaka o profesiji lopova do kojih je Sutherland došao svojim istraživanjem. Rezultati istraživanja govore kako se Sutherlandova definicija profesionalnog lopova može generalno primijeniti na našem primjeru²¹. Iako se navedeni fenomeni proučavaju u različitim kontekstima, moramo naglasiti kako su jedine konkretnije razlike proizašle iz razlike u tipu kriminalnih aktivnosti ili u donosu na konkretan lokalni kontekst.

Definiranje profesionalnosti kroz poznavanje i posjedovanje specifičnih vještina i tehnika zajednička je karakteristika, proizašla iz obje studije. Takva naučena znanja i vještine temeljni su koraci koji vode k profesionalnosti i predstavljaju univerzalnu pripremu za razne vrste nepredvidivih situacija i ishoda koje su često prisutne u ovoj vrsti posla. Razliku uočavamo u pogledu na korištenje bilo kakve sile, a ona proizlazi iz različitih tipova imovinskog kriminala. Sutherlandov koncept uglavnom se oslanja na korištenje ugladenih “umjetničkih“ vještina i uma, s obzirom na vrste prevara koje su tada bile prisutne, oštro se ograđujući od onih koji koriste bilo kakvu vrstu sile. Takav pristup je kod Sutherlanda prisutan budući da se sva njegova opisana djela uglavnom vrte oko različitih vrsta *dobro* osmišljenih prevara, a ne krađa. Tako primjerice kradljivci auta ili razbijači sefova za njih ne zaslužuju pridjev “profesionalci“, bez obzira na njihov uspjeh. Ovo se razlikuje od suvremenog pristupa koji upravo pokazuje da i ovakve vrste krađa mogu doseći razinu profesionalnosti. Primjerice, profesionalni počinitelji teških krađa najčešće svoja djela obavljaju uspješno, brzo, tiho i bez da itko strada, a koriste “silu“ (tehnik obijanja brave, gašenja alarmnog sustava, razbijanja sefova itd.). Profesionalni razbijači sefova posjeduju visoku razinu educiranosti i specijalizacije o metodama i tehnikama, posjeduju skupu opremu, a djela izvršavaju profesionalno. Također, specijalizacija za točno određenu vrstu

---

²¹ Vidi definiciju na stranici 8.

krađe ili prevare najčešći je način djelovanja suvremenih profesionalnih lopova, dok se kod Sutherlanda naglašava mijenjanje specijalizacije, iz jedne vrste prevare u drugu, što je također svojstveno tom tipu kriminalnih aktivnosti. Danas pojam profesionalnih lopova može apelirati na različite vrste krađe, s time da svaka mora udovoljavati kriterijima uspješne izvedbe - pomno planiranje, brzina, stručnost, bez stradalih, te u konačnici velika zarada i izbjegavanje uhićenja. Neki stručnjaci tvrde da je Sutherlandov pogled na profesionalne lopove zastario jer moderni lopovi često rade sami, nisu dio delikventne supkulture, te nisu nužno rano započeli svoju karijeru (Siget, 2010). Pojam i definiranje statusa profesionalnog lopova vrlo je sličan u obje studije. Profesionalci uživaju poseban status, drugi ih iz njihove supkulture cijene. Status označava da profesionalni lopovi, kao i drugi stručnjaci u svome poslu, nastoje postići određeni ugled i položaj među svojom grupom. Status u toj profesiji postoji, a temelji se na uspjehu, vještinama, socijalnim kontaktima, moći, financijskom statusu, ponašanju i vanjskim izgledom te širinom znanja. Također, gradi se na navikama koje se kristaliziraju kao profesionalni ponos (Aromaa 1983. u Junninen, 2008: 489). Kakav status netko posjeduje vidljivo je u stavu drugih pripadnika kriminalnog miljea. Naše istraživanje govori kako se status najviše iščitava iz preporuka, provjerljivosti pojedinca, a odnosi se na iskustvo, uspjeh i povjerenje. Status se reflektira i u podvlačenju snažne linije između profesionalaca i amatera. U obje studije se pokazuje važnost razlikovanja lopova i profesionalnih lopova. Dok se kod Sutherlanda pojam amatera više odnosi na one koji ne koriste „umjetničke“ načine varanja i krađe, u našoj studiji otkrivamo kako se pojam amatera odnosi na sve one koji ne planiraju djelo, ne izračunavaju korist naspram štete, ne promišljaju o djelima, ne procjenjuju vrijednost već ulaze bilo gdje i krađu bilo što. Amateri nemaju status među profesionalnim kriminalcima (Vold et al. 1998 u Junninen, 2008). Profesija kao rezultat konsenzusa u obje se studije pokazala potvrdnom. Da bi određena grupa funkcionirala, mora počivati na određenim vrijednostima koje je postavila kao temelj, a koje su zajedničke svim pripadnicima. Omogućuje da partneri rade sinkronizirano, sporazumijevajući se na sebi svojstvene načine budući da imaju zajednički interes i način na koji će ga ostvariti. Taj konsenzus održava grupu, proteže se kroz živote lopova i iz njega proizlaze određena pravila. Najvažnije je pravilo da se *ne druka*, budući da je lojalnost prema

partnerima i profesiji apsolutni imperativ. Ipak, u razgovoru s našim kazivačem primijetili smo njegov oprez i razočarenje govoreći o lojalnosti i povjerenju unutar te profesije. Taj konsenzus postoji, ali je nedovoljno čvrst čime urušava stabilnost profesije, a pripadnici lako prelaze na drugu stranu, odaju svoje partnere i prodaju informacije policiji. Ova je razlika uočena isključivo kao rezultat razlike u lokalnom kontekstu, budući da je u rezultatima vidljivo da se kazivač referira na kako je to svojstveno ovim prostorima, dok se u Europi poštuju pravila. Ipak, temeljne vrijednosti profesije postoje u oba slučaja s vrlo sličnim pravilima. U fazi kada je Sutherlandova knjiga napisana, pojam diferencijalne asocijacije nije imao značenje kakvo ima danas, već se koristio kako bi se opisala krađa kao proizvod društvenih kontakata i interakcije, osobnih veza unutar profesije i segregacije od društva. Pripadnost profesionalnih lopova kriminalnom miljeu, kao i pripadnost ostatku društva zbog privatnih veza, ali i *poslovnih pothvata* koji se događaju u stvarnome svijetu, predstavlja pred njih posebne izazove koji zahtijevaju visoke sposobnosti prilagodbe i funkcioniranja unutar te dvije različite, ali za njih jedinstvene stvarnosti. U tom smislu se nalazi obje studije potkrepljuju. Kod Sutherlanda, osim privatnih veza i veza sa žrtvama, spominje se i odnos lopova s različitim posrednicima i državnim institucijama koje su lopovi korumpirali kako bi mogli nesmetano raditi na ulici. U američkom je društvu tada postojala velika povezanost kriminala i policije, dok god se drugim stvarima uspijevalo pokrivati takve aktivnosti. Kod našeg se primjera na istom obrascu može uočiti suradnja lopova s drugim pripadnicima društva radi ostvarenja obostrane koristi, ali ne i suradnja s policijom. Takva razlika ponovno proizlazi iz razlike u tipu kriminalnih aktivnosti. Sutherlandovi profesionalni lopovi radili su svakodnevno na ulici pa je njima primarni kontakt s policajcem bio od koristi, dok u našem slučaju policajac nije od nikakve koristi. Međutim, mehanizam plaćanja usluga je isti u obje studije. Element organiziranosti prisutan je u obje studije. Ipak, ponovno uočavamo razliku koja je rezultat razlike u tipu kriminalne aktivnosti. U suvremenom kontekstu profesionalni lopovi, specijalizirani za teške krađe, djeluju u malim grupama i nisu jako umreženi. Njihov je plijen puno veći, krađe nisu organizirane na dnevnoj bazi, a sigurnost je tako veća. Njihova povezanost je većinom profesionalna, te ne uključuje privatna druženja. Na taj način lopovi izbjegavaju još jedan rizičan faktor svoga

posla. S druge strane, kod Sutherlanda se radi o kriminalu na dnevnoj bazi, čiji je plijen mnogo manji, pa je shodno tome grupa brojnija i umreženija, te je time prisutna veća organizacija članova. Unutar organizacije ocjenjuje se druge lopove, daju se preporuke, ovisno o statusu pojedinca. Znanje je onaj ključni alat do kojeg je teško doći, budući da on predstavlja zajedničko vlasništvo profesije. Profesionalni lopov postaje se onda kada je osoba prepoznata i priznata isključivo od strane drugog profesionalnog lopova kao takva. Iako se to potkrepljuje u oba slučaja, u obrazloženjima našeg kazivača vidljivo je kako se znanje rijetko dijeli, a nikada se tehnike, metode i *fore* ne odaju u cijelosti, što je također posljedica razlike u tipu kriminalne aktivnosti. Takav je oprez shvatljiv s obzirom na ranije spominjanje nepovjerenje među članovima. Znanje se u oba slučaja treba prvo zaslužiti, a Sutherland posebno naglašava značaj tutorstva novih pojedinaca koji se potom uče specijalne tehnike. Njihovu organiziranost povezuje i zajednički interes da se novac osigura na što sigurniji način. U tom smislu, u obje studije jasno artikuliraju "politiku" odabira načina dolaska do novca koji su isplanirani da minimiziraju razne faktore rizika. Primjerice, suvremeni profesionalni lopov okreće se isključivo krađama velikih svota novaca od osoba koje su ga stekle nezakonito kako bi im proces prijave ukradene, ali nezakonito stečene imovine, bio otežan. Sutherlandov profesionalni lopov primjerice često se koristi *confidence game* metodom koja se bazira na tome da žrtva najprije mora postići dogovor sa lopovom da prevare treću, „zajedničku“ žrtvu, te potom lopov prevari nju samu (čime se umanjuje mogućnost prijave budući da je i sama žrtva pristala na počinjenje zločina).

Zaključna usporedba

Nakon provedenog istraživanja i na temelju dobivenih rezultata zaključujemo kako se Sutherlandov koncept profesionalnosti u kriminalu može primijeniti na primjeru profesionalnog lopova iz suvremene Hrvatske. Uz navedene razlike u lokalnim kontekstima, kao i tipu kriminalne aktivnosti, osnovne postavke profesije lopova uglavnom su jednake. Iz obje studije proizlaze problematični društveni konteksti koji podupiru takve aktivnosti. U obje studije nije samo riječ o lopovima već o ukorijenjenosti zločina u različitim društvenim strukturama, diktiranju politike o označavanju onoga što se smatra devijantnim, a što ne, te o gubljenju moralnog konsenzusa i izostanka ujedinjenja društva u borbi protiv

iskrivljenih vrijednosti. Politika iskorištava sustav kako bi pospješila svoje predatorske aktivnosti, “nagrada” one koji su pružali usluge političkoj stranci, točnije kako bi takvim sustavom mogla kontrolirati druge. Dakle, politika gleda samo svoje interese, službenici surađuju s lopovima, žrtve ne mare za javni interes već isključivo gledaju vlastite interese što je tipično za individualizam modernih društva. Ovo sve upućuje, kako Sutherland kaže, na visoku *socijalnu dezorganizaciju* u kojem društvo ne funkcionira skladno i javnost nije ujedinjena u borbi za vlastiti interes i javno dobro. Iako postoje razlike u društvenim stvarnostima obje studije, na vrlo sličnim obrascima počivaju društveno štetni procesi koji na svojstveni način podupiru kriminal i omogućuju njegov opstanak. Upravo zbog toga u društvu postoje lopovi, korumpirani policajci, sudovi, političari, radnici, prijatelji, a predatorski interesi vladajućih neprestano rastu. Može se reći da je ova profesija nastala i ostala postojati uslijed krize društvenog morala.

8. ZAKLJUČAK

Istraživanjem smo potvrdili postojanje profesionalnih lopova u Hrvatskoj, a time i profesije, ili točnije, zanimanja profesionalnih lopova koje postoji i opstaje uslijed kaotične društvene svakodnevice i izostanka socijalne kontrole. Istraživanjem smo potvrdili i da se Sutherlandov koncept profesije lopova može primijeniti na suvremenom primjeru profesionalnog lopova u Hrvatskoj, s minimalnim razlikama koje proizlaze iz razlike u tipu imovinskog kriminala ili razlike u specifičnom lokalnom kontekstu.

Glavne značajke zanimanja profesionalnih lopova su apsolutna posvećenost kriminalu kao jedinom sredstvu zarade za život, izostanak legalnog zanimanja, uspješnost koja se mjeri izbjegavanjem uhićenja i visinom zarade, konsenzus grupe iz kojeg proizlaze pravila ponašanja i etički kodeks grupe, posjedovanje specijaliziranog znanja, metoda i vještina. Toj je profesiji svojstvena podjela rada, strukturiranost članova i njihova visoka specijalizacija. Uloga koju zauzmu unutar skupine pozicionira ih kao karijerne kriminalce što im donosi poseban status i uvažavanje unutar te sredine u kojoj se kreću. U korpus znanja profesije spada i znanje o hrvatskim zakonima koje je moćno oružje u borbi protiv otkrivanja i uhićenja. Takvo se obrazovanje stječe najčešće u zatvoru. Rad se izvršava u malim timovima, a osim glavnog tima u procesu sudjeluje više ljudi koji najčešće prodaju informacije, a od kojih je veliki dio nisu pripadnici kriminalnog podzemlja. Riječ je o ljudima s legalnim zanimanjem koji su spremni za dodatnu zaradu, izravno ili neizravno, sudjelovati u kriminalu. Tijekom istraživanja iskristalizirali su se određeni faktori koji su formirali put i razvoj kazivačeve kriminalne karijere. U društvu s jasno prisutnom anomijom, mikrosocijalni faktori kao što su nestabilnost obitelji, izostanak roditeljske kontrole i drugi vrlo često pogoduju nastanku maloljetničke delinkvencije. Za takva neprilagođena ponašanja postoje specijalizirane institucije, međutim u istraživanju je vidljivo kako su upravo institucionalni faktori, kao što su popravni dom i zatvor, mjesta neuspješne resocijalizacije, odnosno mjesta za usvajanje kriminalnih znanja. Izdržavanje kazne zatvora postaje vrijeme za usvajanje znanja i izoštravanje kriminalnih vještina, mehanizmom diferencijalne asocijacije. Dok se neki prepuste pritisku, težini izdržavanja kazne zatvora i oduzimanju individualne slobode, i na taj se način nerijetko odaju problematičnim ponašanjima u zatvoru, drugi odluče

negativne emocije pretočiti u vrijeme koje će iskoristiti “najbolje moguće“, točnije za prikupljanje što više znanja i informacija, učenje metoda, tehnika, vještina, učenje o pravu i zakonima, dijeljenje različitih iskustava i vlastitih pogrešaka, međusobno si pomažući na taj način. Zatvor postaje mjesto za susret s “pravim kriminalcima“. Čini nam se kako svjesnost o neučinkovitom resocijalizacijskom procesu kojeg (ne)provode hrvatske institucije, nemogućnosti zaposlenja uopće, a posebice s etiketom osuđivanog kriminalca, rezultira izborom “najbolje opcije“, a to je razvijanje učinkovitijeg, profitabilnijeg i sigurnijeg načina nezakonite zarade. S treće strane su makrosocijalni faktori koji, u kaotičnoj i nestabilnoj stvarnosti, šalju neoptimističnu poruku članovima društva da kriminal ipak može biti isplativo sredstvo postizanja cilja. Ovi su faktori najvažniji za sociološku analizu, budući da oni nikada nisu primarni fokus u psihološkim ili kriminološkim istraživanjima. Posljedica prisutnosti negativnih društvenih pojava, kao što je primjerice korupcija u društvu, može se ogledati kroz legitimaciju bezakonja kao alternativnog i poželjnog puta ostvarivanja ciljeva, gdje kriminalna djela „uz tek nešto malo „kriminalne vještine“, razumijevanja nedorečenosti zakona, dobru odvjetničku pomoć, koju je u korumpiranim društvenim odnosima lakše platiti asocijalnim aktivnostima i kriminalom nego poštenom plaćom, ili sveprisutnu političku podršku, ostaju neraščišćena i nekažnjena“ (Leburić et al, 2010: 26). Smatramo kako je ovo istraživanje rasvijetlilo neke, naizgled sasvim obične trenutke koji se događaju u vrevi svakodnevnog života, a govore o ukorijenjenosti zločina u društvenom poretku. Fenomen kriminala čini bitnu dimenziju društva, a svaki je novi dokaz o tome važno iznijeti kako bi se kriminalne aktivnosti istražile u njihovoj povezanosti s društvom (Castells, 2003). Danas imamo situaciju u kojoj društvo prolazi kroz tzv. moralnu krizu. Sprega ekonomije i politike koja je u svojoj osnovi kriminalna, što je svakim danom sve vidljivije, razbija društvene moralne barijere i srozava sve one poželjne društvene vrijednosti potrebne za ostvarenje vrijednosnog konsenzusa društva. Sociokulturni kapital koji je ukorijenjen u usvojenim normama i sustavom vrijednosti uvjetuje individualnu racionalnost (Štulhofer, 2000). Formiranje takvog sociokulturnog kapitala potiče rad kriminalaca i ohrabruje posezanje za kriminalom kao sredstvom za najbrži dolazak do novca, a novac jeste (jedini) uspjeh i imperativ u modernim obrascima života. Ostaje jasno da

s jedne strane postoje (obični) kriminalci, s druge strane postoje profesionalni kriminalci, dok s treće strane stoje profesionalni samoprozvani “nedevijanti“ koji pod krinkom svog uspješnog profesionalnog života i poslovnih uspjeha vrlo očigledno izvršavaju svoje predatorske aktivnosti ne mareći za nikoga, osim za vlastiti interes. Takvi ljudi najčešće su pripadnici elite budući da svojim novcem, položajem i ugledom mogu kupiti “imunitet“. Država svjesno zatvara oči pred njihovim aktivnostima, dok se pažnja, sankcije i kazna prebacuju na one obične kriminalce. U vakuumu ostaju profesionalni lopovi koji su sve više anomičnu situaciju odlučili iskoristiti najbolje što mogu - svakodnevno su im “servirane“ informacije o pronevjerama, nestanku novaca, stečajevima poduzeća i ostalim sumnjivim informacijama što povećava njihovu šansu za pronalazak potencijalne žrtve; izostanak moralnog konsenzusa među članovima društva i rast društvene frustracije pruža im priliku za lakši i brži dolazak do informacija; a njihova “pozitivna“ motivacija da se osvete pripadnicima elite čini taj izazov još primamljivijim, te će im izostanak moralnih dilema povećati uspješnost izvedbe. Castells (2003: 209-210) zaključuje kako „u svijetu izopćenih, usred krize političkog legitimiteta, granice između prosvjeda, brzog zadovoljenja potreba, avanture i kriminala postaju sve nejasnije“. Upravo zato proučavanje kriminala ne smije biti prepušteno isključivo kriminologiji ili drugim društvenim znanostima. Smatramo kako je ovaj fenomen važan interes za sociologiju, ali zanemaren kao predmet istraživanja. Iako je u suvremenoj sociologiji prikazana globalna prisutnost i umreženost kriminala na mikro i makro razini, u Hrvatskoj nedostaju takva istraživanja. Organizirani je kriminal u svijetu napravio pravu pomutnju budući da se infiltrirao u sve strukture društvenog života. Potrebno je pozabaviti se kriminalnim oblicima ponašanja na manjim razinama, u vlastitom lokalnom kontekstu, kako bi se mogli uočiti mehanizmi na kojima počiva njihova funkcionalnost. Ne postoje nikakvi kvalitativni, niti statistički podaci o profesionalnim lopovima u Hrvatskoj. Sociologija se mora baviti ovom tematikom, budući da ona provlači sa sobom mnogo naizgled nevidljivih pitanja, koja se tiču svih razina društva, a upozorava nas na upitne procese društvene kontrole, toleriranje kriminala i definiranje kriminala koji je ovisan o društvenom kontekstu, tj. društveno normiranom aspektu ponašanja koji može biti vrlo problematičan budući da ovisi o onome tko ima moć postaviti “normirani“ aspekt.

„Kad dođemo do toga da pojave nisu izolirane nego se nalaze unutar šireg socijalnog konteksta, tu baš društvo nije oduševljeno sa čeprkanjem po tim dijelovima, a ti su dijelovi etiologije zapravo jako važni. Vi imate nekih preventivnih inicijativa, pokušaja, ali žali bože kad onaj makrosocijalni kontekst se zapravo ne mijenja.“

(Sociolog i kriminolog)

9. POPIS LITERATURE

Carrabine, E. et al 2004. *Criminology: A Sociological Introduction*, Routledge

Castells, M. 2003. *Informacijsko doba. Ekonomija, društvo i kultura. Sv. 3, Kraj tisućljeća*, Golden marketing, Zagreb

Čaldarović, O. 2012. *Čikaška škola urbane sociologije: Utemeljenje profesionalne sociologije*, Jesenski i Turk, Zagreb

Derenčinović, D., Getoš, A. M. 2008. *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Gerber, J. 2015. „Historical Book Review: Sutherland, Edwin H. (1937), The Professional Thief“, *Journal of Qualitative Criminal Justice & Criminology*, v. 3, no. 1, 133-138

Hauman, N. J. 2011. *General and Specific Definitions: A Network Study of Differential Association*, Thesis, Virginia Commonwealth University

Junninen, M. 2008. „Finnish professional criminals and their organisations in the 1990SA“ in *Crime, Law and Social Change*, 51 5, pp. 487-509

Knežević, M. 2009. „Čikaška sociološka škola – iskustva socijalnog rada za sociologiju i sociološka teorija za socijalni rad“, *Ljetopis socijalnog rada*, Vol.16 No.1, 5-28

Leburić, A., Matić, R., Quien, M. 2010. *Mito i korupcija u hrvatskom društvu: istraživanja u gradu Splitu*, Redak, Split

Martinjak, D., Odeljan, R. 2016. *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija

Milić, N. 2014. „Mesto izvršenja krivičnog dela u teorijskim promišljanjima o kriminalitetu“, *NBP Žurnal za kriminalistiku i pravo*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd – Republika Srbija, 141-160

Obradović, V. 2014. *Rizično delikventno kriminalno ponašanje*, Politička kultura, Zagreb

Perasović, B. 2001. *Urbana plemena. Sociologija subkultura u Hrvatskoj*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb

Petričević, D. 2011. „Prilog raspravi o profesiji: andragog“, *Andragoški glasnik* Vol. 15, br. 1, str. 11-28.

Popovski, V. 1984. „Monografije čikaške škole“, *Revija za sociologiju*, Vol. XIV, No. 3-4, 225-233

Siegel, L. J. 2010. *Criminology: Theories, Patterns and Typologies - Tenth Edition*, Belmont: Wadsworth Cengage Learning

Singer, M. et al 2002. *Kriminologija. Treće, izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Globus: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Snodgrass, J. 1973. „The criminologist and his criminal: Edwin H Sutherland and Broadway Jones“, *Issues in Criminology*, 8(1), 1–17.

Sutherland, E. H. 1937. *The Professional Thief: by a Professional Thief* «Annotated and Interpreted by Edwin Hardin Sutherland», University of Chicago Press, Chicago

Štulhofer, A. 2000. *Nevidljiva ruka tranzicije. Ogledi iz ekonomske sociologije*. Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb

Tkalac Verčić, A. et al 2014. *Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima. Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*, M.E.P. d.o.o., Zagreb

Zembroski, D. 2011. „Sociological theories of crime and delinquency“, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 21:240–254

Internetski izvori:

- Webster's Third New International Dictionary, 2000. Unabridged, Merriam Webster (ed.). Springfield, MA: Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/profession>
- Wright, A. R. 2004. Sutherland, Edwin H. Routledge. Tylor & Francis group. <http://cw.routledge.com/ref/criminology/sutherland.html>

10. SAŽETAK

Ovaj rad bavi se istraživanjem fenomena profesionalnog lopova u Hrvatskoj na primjeru slučaja bivšeg osuđenika za imovinski kriminal. Svrha istraživanja je ukazati na sociološku relevantnost fenomena kriminala u suvremenom društvu, prvenstveno ukazivanjem na postojanja profesionalnih lopova u suvremenoj Hrvatskoj i prikazom osobnog iskustva "profesionalizacije" u navedenom kontekstu. Kvalitativnim istraživanjem potvrdili smo postojanje profesije lopova u Hrvatskoj, opisali njezine glavne karakteristike, te ih u konačnici usporedili sa Sutherlandovom studijom iz 1937. Metodom *životne priče* s profesionalnim lopovom, te polustrukturiranim intervjuima sa socijalnim pedagogom, kriminalističkim inspektorom, sociologom i kriminologom, potvrdili smo postojanje lopovske profesije u Hrvatskoj kao vid specijaliziranog zvanja koje služi kao univerzalna priprema za razne situacije, s manjim stupnjem formalnog obrazovanja koje se usvaja u zatvoru ili u kriminalnim krugovima. U radu smo istraživali i suvrmeni društveni kontekst kao važan segment koji uvjetuje kriminalnu kulturu i njezinu normalizaciju u Hrvatskoj. Posljedice procesa tranzicije i privatizacije, najvidljivije u svakodnevnim koruptivnim skandalima u visokim krugovima, formirali su stvarnost u kojoj dominira društvena frustracija i nepovjerenje. U kaotičnoj i nestabilnoj situaciji, šalje se neoptimistična poruka da kriminal ipak može biti isplativo sredstvo postizanja cilja. Sutherlandov koncept profesionalnog lopova može se primijeniti na primjeru iz suvremene Hrvatske. Uz minimalne razlike u lokalnim kontekstima i tipu kriminalne aktivnosti, osnovne postavke profesije lopova uglavnom su jednake. Iz obje studije proizlaze problematični društveni konteksti koji podupiru takve aktivnosti.

Ključne riječi: profesionalni lopov, profesija lopov, kriminal, društveni kontekst, Sutherlandova studija, anomija